

สามิตร

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

พระเมธาสิทธิ์ วชิรเมโธ

(พระนวกะ วัดญาณเวศกวัน รุ่นพรรษา ๒๕๖๙)

และ ครอบครัวแสงเพชรไพโรจน์

พิมพ์เป็นธรรมทาน

สามไตร

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ (ชื่อหนังสือ “สาม ต.”) – กรกฎาคม ๒๕๔๔
- โพธิธรรมสมาคม, Los Angeles, USA

พิมพ์ครั้งที่ ๒ (เปลี่ยนชื่อเป็น “สามไตร”) – ม.ค.- ก.พ. ๒๕๕๐
- มงคลวารอายุ ๗๕ ปี เงินลัง ปรีชาวิทย์, อายุ ๖ รอบ ลูกจันทร์ ปรีชาวิทย์,
ธรรมทาน จาก คิม ปรีชาวิทย์

พิมพ์ครั้งที่ ๓๕ (จัดปรับแทรกเสริม) – ก.ย. ๒๕๖๔ ๑,๐๐๐ เล่ม
- พระเมธาสิทธิ์ วชิรเมธี (พระนวกะ วัดญาณเวศกวัน รุ่นพรรษา ๒๕๖๔)
และ ครอบครัวแสงเพชรไพโรจน์ พิมพ์เป็นธรรมทาน

[ตัวเลข “พิมพ์ครั้งที่ ๓๕” นี้ เป็นอย่างต่ำ โดยนับตามหลักฐานเท่าที่พบ
ยังอยู่ระหว่างรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ตัวเลขจริง]

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์
ท่านผู้ประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่ วัดญาณเวศกวัน
ต.บางกระทีก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐
<http://www.watnyanaves.net>

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

พระเมธาสิทธิ์ วชิรเมโธ พระนวกะรุ่นพรรษา ๒๕๖๙ แห่งวัด
ญาณเวศกวัน ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เจริญไตรศึกษา และ
มีศรัทธาในธรรม บรรณานาจะให้มหาชนได้รับประโยชน์จากพระพุทธ
ศาสนา ด้วยการเรียนรู้หลักคำสอน ที่จะเสริมสร้างสติปัญญาความเข้าใจ
ในการดำเนินชีวิต ได้แจ้งบุญเจตนาที่จะจัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง **สามไตร**
ซึ่งเป็นนิพนธ์ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อแจกมอบเป็นธรรมทาน แก่ญาติมิตร วิชาสาสิกชน ตลอดจนผู้
สนใจทั่วไป

ธรรมทานนั้น นอกจากเป็นกุศลที่ทำให้เป็นมงคลอันอุดมแล้ว
ยังเป็นศาสนกิจสำคัญ ที่จะสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยืนนาน
เพื่อดำรงรักษาธรรมอันเป็นอมฤตไว้ให้แก่สังคม ท่านผู้ชวนขายในบุญ
กิจดังกล่าว จึงเป็นผู้สร้างบุญการะไว้ในพระพุทธศาสนา

ขออนุโมทนา พระเมธาสิทธิ์ วชิรเมโธ พระนวกะรุ่นพรรษา
๒๕๖๙ และครอบครัวแสงเพชรไพโรจน์ ที่ได้มีบุญเจตนาในการ
บำเพ็ญธรรมทานครั้งนี้ ขอกุศลที่ได้ร่วมกันบำเพ็ญแล้ว จงอำนวยผล
เพื่อความเจริญมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา และประโยชน์สุขของ
มหาชน ตลอดกาลนาน

วัดญาณเวศกวัน

๑๙ กันยายน ๒๕๖๙

สารบัญ

อนุโมทนา..... ๗

สามไตร..... ๑

นำเรื่อง..... ๑

ความเป็นชาวพุทธ ความเป็นคนไทย ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เรามารวมกัน..... ๒

ประโยชน์ส่วนตัว-ประโยชน์ส่วนรวม ร่วมประสานเสริมกัน..... ๔

ทำอย่างไรจะให้คนไทย มีความสามัคคีกว้างใหญ่และยืนยาว..... ๕

ถ้ายึดตัวเป็นใหญ่ ก็สามัคคีจริงไม่ได้

ถ้ามีอะไรที่ยอมยกให้ใหญ่กว่าตน คนก็จะรวมกันได้จริง..... ๖

สามไตร

ถ้าทำได้ ก็พอให้แม่ชาวพุทธแท้..... ๑๐

๑. ไตร. ที่ นับถือ..... ๑๒

เอาพุทธคุณ ๓ เป็นจุดเริ่มก้าว

จากสวดด้วยปาก สู่การปฏิบัติด้วยชีวิตของเรา..... ๑๒

ทำการด้วยปัญญา ออกจากใจที่เมตตา

โดยลึกลงไป ก็จริงใจ บริสุทธิ์ใจ จิตไร้เงื่อนงำ..... ๑๖

จากพระคุณของพระพุทธเจ้า

ต้องเข้าถึงพระรัตนตรัยให้ครบทั้งสาม..... ๑๘

๒. ไตร. ที่ รู้ทัน..... ๒๑

พูดถึงไตรลักษณ์ ก็นึกถึงอนิจจัง

นึกถึงอนิจจัง ก็ต้องตั้งใจให้ไม่ประมาท ๒๑

ถ้าจะไม่ประมาท ก็ต้องให้เวลาไม่ผ่านไปเปล่า ๒๓

อนิจจังข้อเดียว ก็สอนเราถึง ๓ ขั้น ๒๖

ทุกข์ที่อยู่ตามธรรมชาติของมัน อย่าเอาเข้ามาบีบคั้นให้เป็นทุกข์ของเรา.... ๒๘

ดูฟังไม่เป็นจะเกิดปัญหา เพราะอึดตาเกิดขึ้นมากกระทบกระเทือน ๓๑

ดูฟังด้วยปัญญา อึดตาไม่มา ปัญหาหายไป ๓๓

ไตรลักษณ์สอนเราให้อยู่ด้วยปัญญา

ปัญหาก็แก้ได้ จิตใจก็สุขสบายโล่งเบา..... ๓๖

๓. ไตร. ที่ ต้องทำ ๓๘

ไตรสิกขา เริ่มด้วยศีลที่เป็นหลักประกันของสังคม ๓๘

ให้ชีวิตเป็นไตรสิกขา คือปฏิบัติธรรมตลอดเวลา

จะถือว่าเป็นชาวพุทธสมจริง ๔๐

สามิตร*

นำเรื่อง

ท่านพระเถรานุเถระ โยมญาติมิตรชาวไทยใน LA และเมืองใกล้เคียง

วันนี้ ขออนุโมทนาที่โยมญาติมิตรทั้งหลาย ได้มีความสนใจให้ความสำคัญ สละเวลามาประชุมกันในวันนี้ เพื่อฟังอาตมภาพพูดหรือแสดงธรรม

ความจริง วันนี้ก็จะไม่ได้แสดงธรรมอะไรเป็นเรื่องเป็นราวชัดลงไป หัวข้อเรื่องก็ไม่ได้กำหนดไว้ แต่เป็นการพบปะโยมญาติมิตรมากกว่า ก็ยังนึกอยู่ว่า อาจจะใช้วิธีถามตอบกัน แต่ก่อนถามตอบ ก็ควรจะได้พูดจาปรารภอะไรต่างๆ ไปพลางก่อน

เหตุที่ไม่ได้กำหนดเรื่องที่จะพูด ก็เพราะว่าการมาอเมริกาคราวนี้ เป็นการมาแบบเบาๆ ไปเรื่อยๆ ไม่เหมือนครั้งก่อนๆ เรื่องนี้ก็จะต้องขออภัยที่ต้องพูดเกี่ยวกับตัวเองสักหน่อย หวังว่าโยมคงไม่ถือ

* ธรรมภาษิตของ พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) ที่อุโบสถวัดไทย นครลอสแอนเจลิส นอร์ทฮอลลีวูด ๒๓ พ.ค. ๒๕๓๕ คุณกุศล ชุตานา แห่งโพธิธรรมสมาคม LA ได้ถอดเทป (คุณบุญฤทธิ์ อนันต-ลาโภชัย พิมพ์บทออกเทป) แล้วแจ้งขอพิมพ์ในปี ๒๕๔๑ และได้ตีพิมพ์ครั้งที่ ๑ เมื่อ ก.ค. ๒๕๔๔ ในชื่อเรื่องว่า สาม ต แต่ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ปี ๒๕๕๐ ได้ตัดเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับคนไทยในอเมริกาออกไป จำกัดเนื้อหาความให้อยู่แค่เรื่องราวของสังคมไทย จัดปรับรูปแบบคำความทั่วไปให้เหมาะสมและอ่านง่ายมากขึ้น และตกลงใช้ชื่อว่า สามไตร

อาตมภาพเดินทางมาอเมริกาครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๔ สำหรับ ๓ ครั้งก่อนโน้น มาทำงานทั้งนั้น ตามที่เขานิมนต์ในงานของพระ นับครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ก็ตั้ง ๑๑ ปีมาแล้ว หลังจากนั้นไม่ได้มาอเมริกาอีกเลย ไม่ว่าจะนิมนต์มาเรื่องอะไร ก็ไม่รับทั้งนั้น

ที่ไม่มาก็เพราะมุ่งจะทำงานที่โน้นให้เสร็จ แต่ทำงานไปๆ ก็ไม่รู้จักจบสิ้น ตอนหลังๆ นี้ โยมก็เลยนิมนต์ให้มาพักผ่อน แต่ก็เลื่อนกันอยู่เรื่อย จนกระทั่งปีที่แล้วนี้ มีโยมตั้งทุนให้มา ก็ยังขอผัดไว้ก่อน

ประจวบระยะที่ผ่านมานี้ ก็อาพาธ ตาตาเป็นแผลทั้งสองข้าง ถ้ารักษาไม่ดี ก็จะตาเสีย ถึงแม้ตาหายอีกเสบแล้ว ก็ใช้ได้ไม่สมบูรณ์ ถ้าอ่านหนังสือไปมากๆ จะเห็นตัวหนังสือเป็นเงาซ้อนกัน ทำให้อ่านหนังสือได้ยาก และอาจเป็นอันตรายด้วย อีกทั้งมีโรคปวดแขน ซึ่งมานั่งในที่ประชุมนี้ก็ยิ่งปวดอยู่ ไม่สะดวกที่จะทำงาน โยมซื้อตัวเครื่องบินถวายขอให้ไปพักผ่อน จึงมาลงตัวปีนี้

แต่มาคิดว่า การจะพักผ่อนก็ไม่ค่อยดี เราเปลี่ยนจากผู้ทำงานที่จะไปสอน หรือทำอะไร มาเป็นนักเรียนดีกว่า

เพราะฉะนั้น อาตมภาพมาครั้งนี้ ก็เลยตั้งใจมาเป็นนักเรียน ซึ่งจะได้เรียนรู้ จะได้ดู ได้เห็น ได้ฟัง การมาพบกับญาติโยมนี้ จึงอยากมาในฐานะผู้เรียนมากกว่า คือมาฟัง เพราะญาติโยมมาอยู่กันที่เมืองนี้ มีอะไรๆ ที่น่ารู้เป็นอันมาก

บางครั้งนั่งรถไป ค่อยกับญาติโยมที่ช่วยขับรถให้ ก็ได้ความรู้เยอะแยะ

จะแสดงธรรมให้ญาติโยมฟังนี้ จึงคิดว่าสู้ฟังจากญาติโยมไม่ได้ ได้ความรู้ดีกว่า เป็นอันว่า มาคราวนี้ มาในฐานะเป็นนักเรียน

ความเป็นชาวพุทธ ความเป็นคนไทย

ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เรามารวมกัน

ที่นี้ญาติโยมก็ให้ความสำคัญ เมื่อมีพระสงฆ์มาถึง ญาติโยมก็มาประชุมกันเพื่อฟังธรรม เป็นต้น ในฐานะพุทธศาสนิกชน

นอกจากฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ ความเป็นคนไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นพลังใหญ่ที่ดึงดูดให้ทุกท่านพากันสละเวลาและเรี่ยวแรงกำลัง เดินทางกันมาที่นี่

ความรู้สึกเหล่านี้ คือความเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ดี ความเป็นคนไทย ก็ดี เป็นสิ่งผูกพันบุคคลเข้ากับหมู่คณะของตน ยึดเหนี่ยวจิตใจให้บุคคลอยู่กับหมู่คณะหรือสังคมของตนได้

เพราะฉะนั้น การที่ญาติโยมมาฟังธรรมกันนี้ ที่จริงมีความหมายซ่อนอยู่ คือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ทั้งต่อตนเอง และต่อส่วนรวมคือสังคมของตน เป็นการได้มาแสดงออกถึงความรู้สึกของพุทธศาสนิกชน และความเป็นคนไทย

เมื่อเรามาทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในแง่ส่วนตนเอง เราก็ได้ความรู้จากการได้ยินได้ฟัง ที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ และพร้อมกันนั้น เราก็ได้ทำหน้าที่ต่อส่วนรวมด้วย เป็นการปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ เมื่อเราทำให้ถูกในเรื่องนั้นๆ ก็เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

ขออธิบายเพิ่มเติมว่า ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น อย่างที่ว่าเมื่อใด คนเรามีหน้าที่ทั้งต่อตนเอง และต่อส่วนรวมหรือต่อสังคม ทางพระเรียกว่ามีอรรถะ คือประโยชน์ หรือจุดหมาย ๒ อย่าง ที่จะต้องทำ คือ

๑. ประโยชน์ส่วนตัว เรียกว่า **อัตตัตถะ** และ

๒. ประโยชน์ผู้อื่น เรียกว่า **ปรัตถะ**

คนเราจะปฏิบัติธรรมก็มีสองอย่างเท่านั้น คือบำเพ็ญประโยชน์ตน และบำเพ็ญประโยชน์ผู้อื่น หรือทำประโยชน์ตน-ประโยชน์ท่าน ซึ่งขยายความออกไปได้มากมายกว้างขวางแทบไม่มีที่สิ้นสุด

ประโยชน์ส่วนตัว-ประโยชน์ส่วนรวม ร่วมประสานเสริมกัน

อย่างญาติโยมที่อยู่ในเมืองลอสแอนเจลิสนี้ โดยหน้าที่ต่อส่วนตัว ก็แน่นอนว่า ทุกคนทำมาหาเลี้ยงชีพ หาทรัพย์สินเงินทอง สร้างชื่อเสียง เกียรติยศบ้าง สร้างฐานะความเป็นอยู่บ้าง ตลอดจนศึกษาวิชาความรู้ หรือถ้าเป็นพระสงฆ์ ก็พัฒนาธรรมพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาตัวเอง ให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้น อย่างนี้เรียกว่าทำหน้าที่ต่อตนเอง

อีกด้านหนึ่งต่อผู้อื่น ต่อสังคม เราทุกคนก็มีหน้าที่ทั้งนั้น เมื่อเรา อยู่ร่วมในสังคม เราก็เป็นสมาชิกของสังคม และจะต้องช่วยกัน หรือมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมนั้นให้มีความสงบสุข

ถ้าสังคมมีความสงบสุข เราก็พลอยอยู่สบาย ทำประโยชน์ตนได้ดี ด้วย เพราะประโยชน์ตนกับประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านนั้น อิงอาศัยซึ่งกันและกัน

ถ้าเราทำประโยชน์ตนให้ดี เช่น มีการศึกษา พัฒนาชีวิตขึ้นไป สร้างตัวดีแล้ว มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ และพึ่ง ตนเองได้ในทางสังคม พร้อมทั้งเป็นคนมีคุณธรรม มีสติปัญญาความสามารถ เราก็จะเป็นส่วนร่วมที่ดีของสังคม ช่วยทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ฉะนั้น ประโยชน์ตนจึงส่งเสริมประโยชน์ของสังคม

พร้อมกันนั้น เมื่อสังคมมีความเจริญอกงามรุ่งเรืองสงบสุข มีความสะดวกสบายต่างๆ ก็ช่วยให้แต่ละคนเป็นอยู่ดี และมีโอกาสพัฒนา ตนได้ดียิ่งขึ้นด้วย ประโยชน์สองอย่างนี้จึงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน

เพราะฉะนั้น ในการปฏิบัติที่ถูกต้อง ถ้าเรารู้จักพัฒนาตัวเอง เราก็ พัฒนาประโยชน์ส่วนรวมไปด้วย หน้าที่สองอย่างนี้เป็นสิ่งที่ชาวพุทธพึง ปฏิบัติอยู่เสมอ

ทำอย่างไรจะให้คนไทย มีความสามัคคีกว้างใหญ่ และยืนยาว

ทำอย่างไรจะให้คนไทยเรา สามารถช่วยเมืองไทยได้จริงๆ การที่จะช่วยได้จริงจังนั้น เราจะต้องมีความจริงจังที่จะช่วย

การที่จะช่วยได้อย่างจริงจังดังที่ว่านี้ มีปัจจัยสำคัญต่างๆ ซึ่งขอพูดแค่ ๒ ประการ คือ คนไทยจะ

๑. ต้องมีความสามัคคีแน่นอนหนา *และ*

๒. ต้องใช้ปัญญาอย่างจริงจัง

การที่คนไทยจะช่วยประเทศไทยของตัวได้นั้น เพียงให้แต่ละคนคิดจะช่วยยังไม่พอ ต้องมีการรวมกำลังกันจึงจะช่วยได้สำเร็จ การที่จะรวมกำลังกันได้ ก็คือความสามัคคี

แต่แค่สามัคคีกันเป็นที่เป็นคราวเท่านั้น ไม่เพียงพอ เราจะต้องมีความสามัคคีที่ยืนยาว ไม่เฉพาะกาลเวลา คือมิใช่ว่า พอเกิดเรื่องเกิดราวขึ้นมา ก็รวมตัวกันได้ทีหนึ่ง แล้วก็เลิกกันไป อย่างนี้ไม่ยั่งยืน

คนไทยเราเนี่ย บางที่ถูกตำหนิว่า มักจะเอาตัวรอด ซึ่งที่จริงก็ไม่เชิงเอาตัวรอด แต่หมายความว่า มักจะไม่สามัคคีกันจริง เช่น ต้องรอให้เกิดศึกสงคราม คนไทยจึงจะรวมตัวกันเข้มแข็ง แต่พอสงครามผ่านไป แล้วก็มาต่อสู้กัน แย่งชิงกันเอง

ทีนี้พอไปอยู่ที่อื่นไกลบ้านไกลเมืองของตน ถ้าคนไทยเราไม่มีความสามัคคีชนิดที่รวมใจกันเต็มทีตลอดเวลา การงานที่ต้องเพียรพยายามร่วมกันระยะยาว ก็จะทำไม่ได้ ทำได้แต่เรื่องเฉพาะหน้าเป็นครั้งคราวไป นั่นก็คือความสามัคคีที่ไม่หนักแน่น ไม่มั่นคง

ถ้ายังยึดตัวเป็นใหญ่ ก็สามัคคีจริงไม่ได้ ถ้ามีอะไรที่ยอมยกให้ใหญ่กว่าตน คนก็จะรวมกันได้จริง

อะไรเล่าที่จะช่วยให้เกิดความสามัคคีได้ คนเรานี้จะยอมให้แก่ส่วนรวมได้ ก็ต่อเมื่อเสียสละตนเองได้

ทำอย่างไรคนจะสละตนเอง หรือเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวได้ ก็ต้องมีสิ่งที่สูงเหนือกว่าตัวของเขา ที่เขาจะยอมเสียสละตนให้ได้

ยกตัวอย่างเช่น เวลาเข้าที่ประชุม ก็จะมีการถกเถียงกัน หาข้อมูล หาความจริง หามติที่จะทำการได้ ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา

ถึงตอนนั้นก็อยู่ที่ใจของคนที่เข้าประชุม ถ้าใจของทุกคนที่เข้าประชุมมีจุดหมายอันหนึ่งที่มุ่งไป ซึ่งอาจจะเป็นตัวความจริงที่ต้องการรู้ หรือมุ่งไปที่ประโยชน์ของส่วนรวม ถ้าใจที่มุ่งหมายนั้นแรงกล้ามาก จะทำให้แต่ละคนยอมสละความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนได้

ถึงแม้จะเถียงกันอย่างไรก็ตาม ถ้าเขาเห็นแก่ความจริง หรือเห็นแก่ประโยชน์ร่วมกันนั้นแรงกล้า ถ้าใจเขามุ่งหาความจริงอย่างแน่วแน่ ใจเขามุ่งเอาธรรมแล้ว อย่างนี้เรียกว่า **ถือธรรมเป็นใหญ่**

ถ้าใจมุ่งไปที่ธรรมเป็นจุดหมายอย่างแรงกล้าแล้ว เขาจะไม่รู้สึก ไม่นึกถึง ไม่ใส่ใจการกระทบกระทั่งส่วนตัว ถึงจะมีการพุดจาจุ่นแรง หรือมีความเห็นไม่ลงกัน อะไรก็ตาม ก็ไม่เป็นไร เขาจะยอมได้ ทุกคนยอมได้ เพื่อเห็นแก่สิ่งสูงสุดที่เป็นเป้าหมายนั้น ตรงนี้แหละจะสำเร็จ

แต่ถ้าไม่มีสิ่งสูงสุดนี้ การประชุมนั้นจะกลายเป็นการเอาแพ้เอาชนะกัน เป็นการแสดงว่า ฉันเก่งกว่า ฉันเหนือกว่า เกิดการกระทบกระทั่ง โกรธเคืองอะไรต่างๆ แล้วก็มีปัญหาในการประชุม

ดังได้พบกันว่า ในเมืองไทยเรามีปัญหาเรื่องนี้มาก คือเวลาประชุมกัน ก็ออกนอกเรื่องบ้าง ทะเลาะกันบ้าง มัววอดภูมิบ้าง ก็เลยไม่ได้มติที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเท่าที่ควร เพราะคนมัวติดความรู้สึกว่า จะเสียศักดิ์ศรี หรือจะเอาแพ้เอาชนะกัน ก็เลยเถียงกัน โกรธกัน เสียเรื่องไป แทนที่จะเข้าสู่เรื่องที่ต้องการ แทนที่จะได้มติที่เป็นประโยชน์ ก็ไม่ได้

ตรงนี้เป็นจุดหนึ่งที่พูดกันว่า เหมือนกับเราแพ้ฝรั่ง

ฝรั่งเขาเถียงกันอย่างไร จะหน้าดำหน้าแดง ว่ากันไป ก็เอาชนะเฉพาะเนื้อหาแท้ๆ ไม่มาอยู่กับเรื่องตัวบุคคล และเถียงกัน ก็ไม่โกรธกัน ออกจากที่ประชุมไปแล้ว ก็แล้วกันไป

แต่ของเรานี้ เวลาเถียงกัน จะมีความรู้สึกกระทบกระทั่งที่ตัวตนมาก ส่วนความรู้สึกที่มุ่งไปสู่จุดหมาย จะเป็นการหาความจริง หรือเรื่องประโยชน์ส่วนรวมก็ตาม ก็เลยหายไป มาติดอยู่แค่ความรู้สึกกระทบกระทั่งส่วนตัว

ฉะนั้น จะต้องมียุทธวิธีหนึ่งที่เรายอมรับสูงสุดขึ้นมาเหนือตัวตน ที่จิตของเราไปจับไปยึด หรือเป็นความหมายมุ่งอย่างแรงกล้าของจิตใจ ที่จะทำให้เราลอยพ้นเหนือความรู้สึกยึดติดในตัวตน

เรื่องความสามัคคีก็อย่างเดียวกันนี้แหละ เราจะต้องมีอะไรอย่างหนึ่งที่ทุกคนรู้สึกว่าคุณค่า มีความรู้สึกรัก หรือมองเห็นความหมายแก่ชีวิต และแก่สังคมอย่างสูง จนกระทั่งลอยพ้นเหนือความรู้สึกยึดถือในตัวตน

ถ้าได้หลักนี้มาแล้ว เราจึงจะสามารถมีความสามัคคีที่แท้จริง ถึงตอนนั้น ความรู้สึกที่เกี่ยวกับตัวตน ที่จะยึดในตัวตน ที่จะทำให้ความรู้สึกว่ายอมกันไม่ได้ ก็จะหายไป เราจะยอมกันได้

คนไทยมีลักษณะที่ยอมกันไม่ได้นี้แรงมาก จึงต้องมีสิ่งที่สูงกว่าเหนือกว่าตัวตนขึ้นมายกใจให้หลุดขึ้นไป ที่เราจะยอมสละตัวตนให้กับสิ่งนั้นได้

คนไทยเรามีความรู้สึกผูกพันต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างสูงเช่นนั้นหรือไม่ เราจะต้องหาจุดมุ่งอันนี้ให้ได้ ถ้าหาจุดมุ่งจุดมั่นที่รวมใจนี้ไม่ได้ ความสามัคคีก็ไม่สำเร็จ

ลองสำรวจดู เช่นว่า ความรู้สึกผูกพันกับความเป็นไทยมีแรงกล้าพอไหม ถ้าความเป็นไทยแรงกล้าเหนือความรู้สึกยึดมั่นในตัวตนเมื่อไร เมื่อนั้นเราจะยอมกันได้ ยอมกันได้เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของชาติไทยอย่างนี้เป็นต้น

ในเมืองไทย เราจะยอมกันไม่ได้ในยามปกติ ต้องรอต่อเมื่อมีเหตุเภทภัยแก่ประเทศชาติอย่างเห็นชัดเจนเฉพาะหน้า จึงจะยอมตัวให้ แต่ในเรื่องระยะยาวแล้ว เราไม่ค่อยจะยอม ทำไม่ค่อยได้ ฉะนั้นจะต้องปลูกฝังความรู้สึกนี้ขึ้นมา

รวมความโดยสาระว่า จะต้องมียุทธวิธีหนึ่งที่เรามองเห็นความหมายให้ความสำคัญอย่างสูงสุด เหนือกว่าตัวตนของเราแต่ละคน ซึ่งจะทำให้เราข้ามพ้นหรือยอมสละตัวตนของเราเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อนั้นแหละความสามัคคีที่แท้จริง จึงจะเกิดขึ้นได้

ถ้าไม่มีสิ่งนี้แล้ว คนสามัคคีกันจริงได้ยาก เพราะว่าตัวตนยังเป็นสิ่งสูงสุดของแต่ละคน เมื่อแต่ละคนยึดมั่นในตัวตน ความกระทบกระทั่งตัวตนก็ย่อมมีขึ้นได้ง่าย แล้วความรู้สึกที่จะผูกพันเอาตัวตนไว้ก่อนอย่างอื่น

ที่วามานี้ เป็นเรื่องแง่คิดอย่างหนึ่งที่ขอยกมาพูดในวันนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของเรา ในฐานะที่เป็นบุคคลผู้หนึ่งที่มีความผูกพันต่อส่วนรวม

ทั้งนี้เพื่อให้สำเร็จผลอย่างนั้น

ข้อที่หนึ่ง ก็อย่างที่ว่าแล้ว คือ ต้องมีความสามัคคีที่แน่นหนา ซึ่งถ้าสำรวจได้ว่ายังขาดอยู่ ก็แสดงว่าการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมของเรายังได้ผลไม่เต็มที่ เมื่อใดเรามีความสามัคคีแน่นหนา เราจะรวมกำลังกันได้เต็มที่ และทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมได้เต็มที่

ข้อที่สอง คือการใช้ปัญญาอย่างจริงจัง ซึ่งหมายถึงว่า เราต้องมีความรู้ความเข้าใจสังคมไทยแท้จริง และไม่ประมาทในการพัฒนาปัญญา ให้รู้ช่องทางที่จะช่วยเหลือหรือพัฒนาสังคม ให้เห็นจุดเห็นแง่ที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ประเทศชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเราจะทำหน้าที่ต่อตนเองก็ตาม จะทำหน้าที่ต่อสังคมก็ตาม ก็ต้องทำหน้าที่นั้นให้ถูกต้อง คือปฏิบัติหน้าที่ให้ตรงตามธรรม

เมื่อเราปฏิบัติตามธรรมเมื่อไร ก็เรียกว่านำธรรมมาใช้ เป็นการปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเอง และต่อสังคม ชนิดที่เป็นการพัฒนาอย่างถูกต้อง และเมื่อئนั้น มันก็จะได้ผลจริง

สามไตร ถ้าทำได้

ก็พอให้เป็นชาวพุทธแท้

วันนี้ จะพูดถึงหลักธรรม ซึ่งถ้าเรามีเป็นรากฐานไว้แล้ว ไม่ว่าเราจะทำหน้าที่ต่อตนเองก็ดี จะไปทำหน้าที่ต่อสังคมก็ดี ตลอดจนเรื่องของการพัฒนาทุกๆ ไป ก็ใช้ได้หมด เพราะธรรมเป็นต้นแหล่งแห่งความเจริญงอกงามทุกอย่าง

ถ้าเราเข้าใจ แล้วยกธรรมขึ้นมาบังคับให้จริง ใจของเรา ก็จะพ้นจากตัวตน ขึ้นไปเหนือการยึดติดถือมั่นในอัตตา มารวมกันที่ธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็จะเกิดความสามัคคีได้จริง

เมื่อใจขึ้นไปถึงธรรม เป็นอิสระ ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นในอัตตา มาจำกัดปิดกั้น ปัญญา ก็จะมองเห็นชัดแจ้ง ตรงตามที่เป็นจริง แล้วก็แก้ปัญหาทั้งหลายให้สำเร็จได้

ธรรมนั้นมีมากมาย พูดไปไม่รู้จบ แต่ถ้าจับหลักได้ ก็โยงถึงกันหมด

ในที่นี้ จะพูดถึงหลักธรรมพื้นฐานแค่ ๓ หมวด ซึ่งโยงธรรมทั้งมวลมาถึงกัน มารวมกันได้หมด และคนไทยก็คุ้นหูกันมาก แต่ควรเข้าใจให้ดี และปฏิบัติให้ได้ด้วย

ถ้าเอาจริงกันแม้เพียงแค่นี้ คนไทยที่ว่าเป็นชาวพุทธ ก็จะเป็นได้จริงสมชื่อ มิใช่เป็นแค่สักวาชื่อ และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมได้จริงด้วย มิใช่สักแต่ว่าได้นับถือ

ธรรม ๓ หมวดนี้ เป็นธรรมง่ายๆ ซึ่งพุทธศาสนิกชนได้ยินกัน
อยู่เป็นประจำ จนเป็นคำสามัญในภาษาไทย

หลักที่ ๑ คือ พระ**ไตรรัตน์** หรือพระรัตนตรัย หรือแก้ว ๓
หลักนี้ง่ายมาก ใครเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ต้องรู้จักทั้งนั้น ได้แก่
พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

หลักที่ ๒ คือ **ไตรลักษณ์** หรือลักษณะ ๓ อย่าง
ไตรรัตน์ แล้วก็ ไตรลักษณ์ "ต.ร." เปลี่ยนเป็น "ต.ล." ญาติโยม
คนไทยรู้จักกันแทบทั้งนั้น ไตรลักษณ์มีอะไรบ้าง ก็ทวนในใจ หนึ่ง
อนิจจัง ไม่เที่ยง สอง **ทุกขัง** เป็นทุกข์ สาม **อนัตตา** ไม่เป็นตัวตน

หลักที่ ๓ คือ **ไตรสิกขา** ศึกษา ๓ ด้าน
"ต.ร." แล้วก็ "ต.ล." ที่นี้ "ต.ส." หลายท่านได้ยินมาแล้ว ท่านที่
อยู่วงนอก ศึกษาพุทธศาสนาน้อย อาจจะไม่ค่อยได้ยิน แต่ที่จริงเป็นคำ
คุ้นหูพอสมควร มีอะไรบ้าง ได้แก่ **ศีล สมาธิ ปัญญา**

หลักธรรมที่จะพูดวันนี้ “ไตร” ทั้งหมดเลย **ไตรรัตน์ ไตรลักษณ์**
และ**ไตรสิกขา** และสามหลักก็เป็น “ไตร” อีกนั่นแหละ คือรวมแล้ว
พูดสามเรื่อง ก็เป็น **ไตรเรื่อง**

ถ้าเอาสามเรื่องนี้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ไม่ต้องเอาลึกซึ้ง
อย่างในที่นี้ ไม่ต้องจบเรื่องพระรัตนตรัย ไม่ต้องจบเรื่องไตรลักษณ์ ไม่
ต้องจบเรื่องไตรสิกขา

เอาแค่ได้ความรู้เบื้องต้นเป็นพื้นฐาน ถ้าเอามาใช้ให้ถูกต้อง เราก็
จะปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเอง และต่อสังคมอย่างถูกต้อง เราจะมีการพัฒนา
ชีวิต และพัฒนาสังคมอย่างถูกต้อง และได้ผลอย่างแท้จริง

ไตร. ที่ นับถือ

เอาพุทธคุณ ๓ เป็นจุดเริ่มก้าว
จากสวดด้วยปาก สู่การปฏิบัติด้วยชีวิตของเรา

เรื่องพระรัตนตรัยหรือไตรรัตน์นี้ เรามักพูดถึงคุณของท่าน คุณ
ของพระรัตนตรัย ก็คือ คุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม และ
คุณของพระสงฆ์ แต่ถ้าพูดครบ ๓ อย่าง ก็เยอะเยยะ แค่คุณของพระ
พุทธเจ้าอย่างเดียวก็มี ๓

ตกลงวันนี้พูดเรื่อง ๓ ทั้งนั้น

เริ่มด้วยพุทธคุณมี ๓ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. พระปัญญาคุณ

๒. พระมหากรุณาคุณ

๓. พระวิสุทธิคุณ

นี่คือพระคุณของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ เวลาสวดมนต์ไหว้พระ
เราสวดพุทธคุณ ๓ ประการนี้ ตอนนั้นเราควรจะทำใจที่สวด ที่ว่าด้วย
ปากนี้ ออกมาเป็นสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริงบ้าง

จากคำพูดที่เราสวดนี้ เอาออกมาเป็นการกระทำ นำพุทธคุณ ๓ คือ ปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ นั้นมาใช้ในการปฏิบัติ ก็จะได้ผลทั้งแก่ชีวิตตน และประโยชน์ของสังคม

เราเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า นับถือพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดา เราจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระคุณของท่าน น้อมเอาพระคุณของท่านมาไว้ในตน

พระคุณทั้ง ๓ ประการนี้ เราต้องปฏิบัติตาม

๑. พระพุทธเจ้าทรงมีพระปัญญา จินตรัฐธรรม สามารถสั่งสอนประกาศพระศาสนา และบริหารหมู่สงฆ์ได้สำเร็จ เราก็ต้องพยายามศึกษาให้รู้เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตทำกิจการต่างๆ ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจความจริงนั้น

อย่างน้อยในการเป็นอยู่ของเรา คือ ในการดำเนินชีวิตนั้น เราจะต้องใช้ปัญญา คนเราจะรับผิดชอบต่อตัวเอง และสร้างสรรค์จัดการสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้อง สำเร็จ จะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจ และใช้ปัญญา ไม่ใช่อยู่แค่ความรู้สึกขึ้นๆ ลงๆ ที่เรียกกันว่าอารมณ์

เราจะต้องรู้จักปฏิบัติต่อชีวิตนี้ โดยเน้นที่ใช้ปัญญา การกระทำอะไรต่างๆ จะต้องพยายามทำด้วยปัญญา ด้วยความรู้ ด้วยความเข้าใจเหตุผล อย่างน้อยก็ไม่ทำตามความรู้สึกที่เรียกกันว่าอารมณ์นั้น

ถ้ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาชีวิตจิตใจ ปัญหาทางสังคม เราจะต้องใช้ปัญญาก่อน

ในหน้าที่ต่อส่วนตน ต้องใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าใจเหตุผล ถามตนเองว่า ในเรื่องนี้ ที่เราจะแสดงออกนี้ เรามีความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนแค่ไหน เรารู้ข้อมูลเพียงพอไหม เราได้วิเคราะห์เรื่องดีแล้วหรือ เราเข้าถึงหลัก จັบขันตอน มองเห็นเหตุปัจจัยหรือไม่

ที่ว่าเข้าใจเหตุผล มองเห็นเหตุปัจจัย ก็คือ เห็นเหตุของมันในแง่ของการสืบทอดว่า ที่เรื่องราวเป็นอย่างนี้ เหตุปัจจัยเป็นมาอย่างไร ถ้าแยกเป็นลำดับได้ ก็ยิ่งดี แล้วก็เห็นผลในแง่ที่ว่า เมื่อเราทำเหตุอย่างนี้ลงไปแล้ว ผลอะไรจะตามมา เป็นผลดีหรือผลเสีย เป็นต้น อย่างไร

นี่คือแง่ปัญญา ต้องมีการใช้ปัญญาอย่างจริงจัง เป็นการทำความเข้าใจกับจิตของตนเองให้สมบูรณ์

๒. พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณา ทรงมุ่งหมายจะให้ชาวโลกได้ประโยชน์จากธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ เพื่อให้มวลมนุษยชาติมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข หลุดพ้นจากอำนาจบีบบังคับครอบงำของกิเลสและความทุกข์ จึงอุทิศพระชนม์ชีพทั้งหมดของพระองค์บำเพ็ญพุทธกิจเทศนาสั่งสอนประชาชน โดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยยากลำบากใดๆ

เราทั้งหลายจะต้องมีกรุณา ซึ่งจะพุดรวมทั้งเมตตาไปด้วย ดังที่คนไทยคุ้นกับคำว่าเมตตาก่อน

เมตตาก็คือ การมองผู้อื่นด้วยความรู้สึกรักใคร่ปรารถนาดี หรือเป็นมิตร คือตั้งใจไว้ในทางที่มีความรักกัน ไม่ใช่ตั้งใจด้วยโทสะ หรือความโกรธเกลียดชัง

ถ้าเราตั้งใจในทางโกรธเกลียดชังเมื่อไร เราจะมองคนด้วยความลำเอียง แล้วการมองของเราก็จะผิดพลาด และจะเกิดอคติ

ฉะนั้น เมื่อมีเหตุการณ์อะไรขึ้นมา จะต้องตั้งใจเมตตา มองอย่างมิตรนี้ขึ้นมาให้สม่ำเสมอให้ได้ก่อน

ส่วนกรุณา ก็คือ ความมีใจพลอยห่วงใยไปกับความทุกข์ความเดือดร้อนหรือปัญหาของผู้อื่น อยากจะช่วยแก้ไข อยากจะช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ เริ่มตั้งแต่เห็นอกเห็นใจ จนกระทั่งชวนช่วยที่จะช่วยเหลือ

ในการแก้ปัญหา เมื่อมีเมตตากรุณาแล้ว ก็จะทำให้หันหน้าเข้าหากัน พิจารณาปัญหาร่วมกัน พูดจากัน แล้วก็จะมีทางแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้น ที่แก้ไขยาก ก็เพราะว่าคนไม่มีความรัก ไม่มีความเป็นมิตรต่อกัน วางจิตใจในทางโกรธเกลียดชิงชังตั้งแง่แก่กัน พอเริ่มจากจุดนี้แล้ว ก็มีแต่การที่จะมองแง่ร้าย ผลักไส และทำลายซึ่งกันและกัน แล้วการแก้ปัญหาของสังคมก็จะยืดเยื้อเรื้อรัง แก้ไม่รู้จักจบ

ฉะนั้น ๒ ข้อนี้จะต้องเป็นคู่กัน และมีความสมดุล คือในแง่ส่วนตัวเรา จะต้องใช้ปัญญา ส่วนในแง่ของผู้อื่น เราจะต้องใช้เมตตาการุณย์

เมื่อเรามีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ก็จะทำให้เราใช้ปัญญาอย่างถูกต้องด้วย ปัญญานั้นจะได้ใช้อย่างไม่ลำเอียง ไม่เกิดโทสะคติ ฉะนั้นปัญญาก็ต้องมีเมตตาตามาช่วย

ส่วนเมตตาก็เหมือนกัน ก็ต้องมีปัญญามาช่วย ถ้าเรารัก อยู่แต่ความรู้สึก ไม่ใช้ปัญญา ไม่หาความรู้จริง ไม่พินิจวิเคราะห์พิจารณา เราก็มีอคติอีกแบบหนึ่ง อาจะหลงไปเลย

ฉะนั้น มีเมตตาข้างเดียว ก็เสียดุล มีปัญญาข้างเดียว รู้ไม่เต็ม ไม่ทั่วชัด ก็เสียดุล ต้องมีทั้งปัญญาและเมตตากรุณา เมื่อมีทั้ง ๒ ส่วนแล้ว ก็สมบูรณ์ จะเอาใจใส่ช่วยเหลือกัน แต่ก็ไม่หลง ไม่เข้าข้างลำเอียง

ทำการด้วยปัญญา ออกจากใจที่เมตตา โดยลึกลงไป ก็จริงใจ บริสุทธิ์ใจ จิตไร้เงื่อนไข

๓. พระพุทธเจ้าทรงมีพระวิสุทธิคุณ ทรงหลุดพ้นแล้วจากกิเลส และความทุกข์ทั้งปวง ทรงมีการกระทำทางกาย ทางวาจา บริสุทธิ์ มีพระทัยบริสุทธิ์ ทรงรู้จริง เป็นจริงอย่างที่ทรงสอนผู้อื่น และทรงสอนเขาด้วยความบริสุทธิ์พระทัย มุ่งประโยชน์แก่เขาอย่างแท้จริง

เราทั้งหลายก็ต้องอยู่ร่วมในสังคมด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ มีความจริงใจต่อกัน นอกจากมีคุณสมบัติ ๒ ข้อแรก ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของการแก้ปัญหาแล้ว ลึกลงไปจะต้องมีอีกอย่างหนึ่ง คือความบริสุทธิ์ใจ หรือความจริงใจว่าเรามุ่งหมายความดี ความงาม

เรามุ่งหมายประโยชน์สุขแก่ชีวิตของผู้อื่นและของสังคมอย่างแท้จริง ไม่ได้มีเงื่อนไข ไม่ได้มีความมุ่งหมายซ่อนเร้น และพร้อมกันนั้นก็ฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตนให้สังคมมีความบริสุทธิ์สะอาด โลงเบาเป็นอิสระ ปราศจากกิเลส ปลอดภัยยิ่งๆ ขึ้นไป

ปัญหาอย่างหนึ่งของสังคม ที่เกิดเรื่องอะไรต่ออะไร ก็เพราะผู้ทำ ผู้ปฏิบัติมีความมุ่งหมายซ่อนเร้นอยู่ในใจตัวเอง ไม่บริสุทธิ์ใจ แต่มุ่งหวังผลประโยชน์ มุ่งหวังอำนาจ มุ่งหวังอะไรบางอย่าง แล้วทำการนั้นขึ้นมา จึงมีอะไรแอบแฝงอยู่ จนกระทั่งในการปกครองบ้านเมือง บางทีประชาชนก็กลายเป็นเครื่องมือไป

ฉะนั้น เราในฐานะชาวพุทธที่ร่วมสังคมอยู่ในโลก ควรดำเนินตามหลักพระพุทธจริยาวัตร โดยนำเอาพระพุทธคุณมาใช้ เราเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้า ต้องใช้พุทธคุณให้ครบ ๓ อย่าง ถ้าเราใช้ครบสามอย่างแล้ว ปัญหาของสังคม ของบ้านเมือง ของประเทศชาติ และแม้แต่ปัญหาส่วนตัว ก็จะแก้ไขได้ง่ายขึ้น

สรุปให้จับหลักได้ง่ายขึ้นว่า

๑. พระปัญญาคุณ สอนว่า เราจะต้องมีปัญญาความรู้ความสามารถที่จะรับผิดชอบตัวเอง ดำเนินชีวิตและกิจการให้สำเร็จ แก้ปัญหาได้ และรู้จักวิเคราะห์เรื่องราวให้แจ่มแจ้งลึกซึ้งถึงความจริง

๒. พระกรุณาคุณ สอนว่า เราจะต้องมีเมตตากรุณาในการเกี่ยวข้อสัมพันธ์กับคนอื่น วางใจเป็นมิตร มุ่งหวังประโยชน์สุขแก่เขา และทำประโยชน์แก่สังคม

๓. พระวิสุทธิคุณ สอนว่า ตัวเราเองต้องสะอาด ปราศจากปัญหาปลอดโปร่งโล่งเบา ทำจิตใจให้เป็นอิสระ เบิกบานผ่องใสไร้ทุกข์ได้ด้วยตนเอง และมีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจจริงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสันติสุข มุ่งเพื่อความจริงแท้

ที่ว่านี่คือการนำเอาหลักพุทธคุณ ๓ อย่างมาใช้ แค่อำพาพระพุทธคุณสามอย่างมาใช้ ก็ดำเนินชีวิตที่ดีอยู่ได้ในสังคม และช่วยสังคมได้ดี จึงปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ นี้เป็นพื้นฐาน ต่อจากนั้นก็เอาข้อปฏิบัติอื่นๆ มาเสริม

ฉะนั้น ในฐานะลูกศิษย์พระพุทธเจ้า อย่าละเลยที่จะใช้พุทธคุณสามประการในชีวิตของเรา

เราใช้พุทธคุณในการสวด ว่าออกมาเป็นคำพูดแล้ว ก็เอามาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดผลกับชีวิตจริงด้วย เราจึงจะชื่อว่าเข้าถึงพุทธคุณ

ลำพังสวดอย่างเดียว เข้าไม่ถึงหรรษพุทธคุณ เราได้เพียงเอาพุทธคุณนั้นมาเป็นอุบายสำหรับโน้มนำจิตใจเข้าสู่ความสงบ เป็นทางที่จะนำไปสู่การเข้าถึงต่อไป แต่ยังไม่เข้าถึงจริง

แต่เมื่อไรเรานำพุทธคุณทั้งสามมาใช้อย่างปฏิบัติในชีวิตจริง เมื่อนั้นคือเราเข้าถึงพุทธคุณอย่างแท้จริง

ฉะนั้น ประการแรก การปฏิบัติตามพุทธคุณสามนี้ จะต้องเป็น การดำเนินชีวิตพื้นฐานของพุทธศาสนิกชน

ขอย้ำเรื่องการนำพุทธคุณสาม มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของเรา เพื่อให้เราเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริง

จากพระคุณของพระพุทธเจ้า ต้องเข้าถึงพระรัตนตรัยให้ครบทั้งสาม

เมื่อเราปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ก็เหมือนกับว่า เราได้เข้าเฝ้า ถึงองค์พระพุทธเจ้า

ถึงตอนนั้น พระพุทธเจ้าก็จะทรงนำเราให้เข้าถึงพระรัตนตรัยทั้งหมด ครบทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์

พระธรรม เริ่มแรกก็คือ ความจริงของทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งมีอยู่ตาม ธรรมชาติของธรรมชาติ พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่ ธรรมคือความจริง ก็มีอยู่อย่างนั้น

ด้วยพระปัญญาที่ทำให้เจริญแก่กล้าขึ้นมา เจ้าชายสิทธัตถะผู้เป็น มนุษย์ ก็ได้ตรัสรู้ค้นพบเข้าถึงธรรมนั้น และกลายเป็นพระพุทธเจ้า

เนื่องด้วยมีมหากรุณา ปราธนาจะช่วยมนุษย์ทั้งหลายผู้ยังไม่รู้ ธรรมยังประสบความทุกข์อยู่ พระพุทธเจ้าก็ทรงใช้พระปัญญานั้นแหละ เลือกคัดจัดสรรพระธรรมนำมาแสดงสั่งสอนมนุษย์ทั้งหลายให้รู้เข้าใจ ความจริงของโลกและชีวิต และให้รู้จักปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้องกับ ความจริงที่เป็นกฎธรรมชาตินั้น เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีงามมีความสุข และ ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมที่อยู่ร่วมกันให้มีสันติสุข

ถ้าเราดำเนินชีวิตหรือประพฤติปฏิบัติพัฒนาตัวให้เจริญขึ้นไปในหลักพุทธคุณ ๓ นั้น เราก็จะก้าวเข้าไปในธรรม ทั้งด้วยตนเอง และช่วยคนอื่นให้ก้าวหน้าองงามไปด้วยกันในธรรมนั้น จนสามารถเข้าถึงธรรมโดยสมบูรณ์ มีจิตใบริสุทธิ์ หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส เป็นสุขเบิกบานผ่องใสไร้ทุกข์อย่างแท้จริง

พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้น เป็นหลักให้แก่การดำเนินชีวิตของเรา เมื่อเราปฏิบัติถูกต้องตามธรรมนั้น คักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของเราก็จะเจริญพัฒนาปรากฏออกมา จนกระทั่งเราเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ มีชีวิตที่ดียิ่งมีความสุขอย่างแท้จริง **พระธรรม**จึงเป็นรัตนะที่ ๒ ในพระรัตนตรัย

แต่ตามปกติ คนเรานั้นต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยเกื้อหนุน ถ้าเรามีสิ่งแวดล้อมดี มีเพื่อนมนุษย์ผู้ร่วมสังคมหรือร่วมชุมชนที่ดีงาม มีปัญญา มีคุณธรรม ก็จะเกื้อหนุนกันให้เจริญองงามไปในธรรมได้ด้วยดี

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้ง**สังฆะ**ขึ้น ให้เป็นชุมชนอันประเสริฐ ซึ่งบุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรม ประพฤติปฏิบัติตามธรรม หรือเป็นผู้เจริญองงามแล้วในธรรม จะมาชุมนุมประกอบกันเข้า

ชุมชนที่เรียกว่าสังฆะนี้ จะเป็นแหล่งที่ช่วยดำรงรักษาธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ และเป็นที่เจริญองงามแห่งคุณความดีทั้งหลาย เป็นแหล่งซึ่งมีกัลยาณมิตร ที่จะช่วยเกื้อหนุนผู้ที่เข้ามาอยู่ร่วมภายใน และออกไปเที่ยวสั่งสอนแนะนำประชาชนทั่วไป ให้รู้เข้าใจและเจริญองงามไปในชีวิตที่ดีมีธรรม จนเข้าถึงธรรมนั้นโดยสมบูรณ์

ชุมชนนี้คือสังฆะ ซึ่งเป็นรัตนะที่ ๓ ในพระรัตนตรัย

จากพุทธคุณ ๓ ของพระพุทธเจ้า ก็นำเราเข้าสู่ถึงพระรัตนตรัย คือหลักของชีวิตที่มีคุณค่าสูงสุด ๓ อย่าง ดังนี้

๑. พระพุทธเจ้า คือ ท่านผู้ตรัสรู้ธรรม เข้าถึงความจริงของธรรมชาติ แล้วนำธรรมนั้นมาประกาศให้ผู้อื่นได้รู้ และประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้ประสบผลที่ดั่งงามตามอย่างพระองค์

๒. พระธรรม คือ ความจริงของสิ่งทั้งหลายหรือธรรมชาติทั้งหมด รวมทั้งโลกและชีวิตของเรา ซึ่งเราจะต้องรู้เข้าใจ และดำเนินชีวิตให้ประสานสอดคล้องถูกต้องตามนั้น เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดั่งงาม เป็นสุขแท้จริง

๓. พระสงฆ์ คือ ชุมชนอันประเสริฐ ซึ่งเกิดจากท่านผู้รู้ผู้ดำเนินตามอย่างพระพุทธเจ้า มาอยู่ร่วมกัน เป็นแหล่งที่ดำรงรักษาศาธรรม และเป็นแหล่งแห่งกัลยาณมิตร ที่จะช่วยเกื้อหนุนให้ผู้ศึกษาเจริญงอกงามขึ้นไปในชีวิตอันประเสริฐ จนสามารถเข้าถึงธรรม ตามอย่างพระพุทธเจ้า

นี่คือหลักพระรัตนตรัย ที่กว้างใหญ่ครอบคลุมพระพุทธศาสนาทั้งหมด

ในหลักพระรัตนตรัยนี้แหละ เราจะรู้ไตรลักษณ์ของธรรมชาติ และปฏิบัติไตรสิกขา ซึ่งเป็นหัวข้อใหญ่อีกสองไตรต่อไป

- ๒ -

ไตร. ที่ รู้ทัน

พูดถึงไตรลักษณ์ ก็นึกถึงอนิจจัง

นึกถึงอนิจจัง ก็ต้องตั้งใจให้ไม่ประมาท

ต่อไปชุดที่ ๒ คือ พระไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
หลักธรรมชุดนี้ เรายังไม่ต้องเข้าถึงชนิดที่เรียกว่าจบเห่ ออก เอาแค่นำมา
ใช้ให้ถูกต้องในชีวิตประจำวันก่อน

ไตรลักษณ์นี้มีคติอย่างง่าย ๆ ในที่นี้ควรจะรวบรัด ไตรลักษณ์มี
๓ ประการ

๑. อนิจจัง สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เที่ยง ไม่คงที่
เกิดแล้ว-ดับหาย พุดกันถึงความหมายในระดับชาวบ้าน ก็บอกว่า ชีวิต
ของคนเรา ก็ตาม ก้อนหิน ก้อนดิน อะไรๆ ก็ตาม มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่
เสื่อมโทรม มีการสลายไป ต้องแตกดับทั้งนั้น ไม่ว่าอะไรก็เป็นอย่างนี้
เสมอกัน เพียงแต่ช้าหรือเร็วเท่านั้น

เรื่องของอนิจจัง ที่ไม่เที่ยง มีเกิด ดับ เป็นธรรมดาเนี่ย ชาวพุทธเรา
ก็บอกทำให้รู้เท่าทัน เวลาเกิดภาวะที่เป็นอนิจจัง มีการเกิด การตาย การ
แตกสลาย การเสื่อมสิ้น หรือมีการพลัดพรากจากไป ชาวพุทธก็มักจะ
สอนกันให้ปลงว่า โอ้ อนิจจัง-ไม่เที่ยง

พอบอกว่า อนิจจัง-ไม่เที่ยง ใจเราก็จะปล่อยวางลงได้ แล้วก็จะสบายใจ ไม่มีทุกข์มาก

อย่างไรก็ตาม ต้องระวังไว้ การใช้ประโยชน์แค่นี้ ไม่พอ ยังไม่เชื่อว่าปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง ได้แค่เลี้ยวหนึ่งเท่านั้น

หลักอนิจจังนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนเพื่ออะไร ท่านให้รู้จักอนิจจัง เพื่อจะได้**ไม่ประมาท** คือ เมื่อรู้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่คงที่ไม่แน่นอน มันเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา แม้แต่ชีวิตของเราจะอยู่ไปนานเท่าไร ก็ไม่แน่นอน อย่างที่ว่า จะตายวันตายพรุ่งไม่รู้ที่ ฉะนั้น เราจะนอนใจ หรือจะนั่งเฉยเฉื่อยชาอยู่ไม่ได้ มีอะไรจะต้องทำ ก็เร่งทำเสียโดยไม่ประมาท

ถ้าเป็นนักปฏิบัติธรรม ก็ต้องทำแข่งกับเวลาเลย พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ถึงขนาดว่า เวลาแต่ละขณะอย่าให้ล่วงท่านไปเปล่า ฉะนั้น **หลักอนิจจังจึงมีคติสำคัญอยู่ที่ว่า ให้ไม่ประมาท**

เมื่อพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานนั้น ในพระดำรัสสุดท้ายของพระองค์ ที่เรียกว่า **ปัจฉิมวาจา** พระองค์ตรัสว่า

วณฺณมา สงฺขารอปปมาเทน สมปาเทถ

"สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา
เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ที่หมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาท"

บอกย้ำว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง มันต้องแตกดับ สลายไป เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายต้องเพียรพยายาม เร่งทำกิจหน้าที่ เพื่อทำประโยชน์ทั้งของตน และเพื่อผู้อื่น ให้สำเร็จ จะละเลย จะรือรชักช้าอยู่ไม่ได้

ถ้าจะไม่ประมาท ก็ต้องให้เวลาไม่ผ่านไปเปล่า

เนื่องจากเวลาเป็นเครื่องหมายของความเปลี่ยนแปลง จึงมีคำเตือน และคติสอนใจเกี่ยวกับเรื่องกาลเวลาเป็นอันมาก ถ้าพุทธศาสนิกชน นำมาใช้ ก็จะได้ประโยชน์มาก

จะขอยกพุทธภาษิตเกี่ยวกับความไม่ประมาท ที่เป็นการใช้กฎ อนิจจังให้เป็นประโยชน์ เช่นคาถาบทหนึ่ง (สุ.เถร.๒๖/๓๕๙/๓๓๕) ว่า

อโมฆํ ทิวลํ กยิรา อปฺเปเน พหุเกณ วา

"เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อย ต้องให้ได้อะไรบ้าง"

คาถาพุทธศาสนสุภาษิตว่าไว้อย่างนี้ ถ้าจำไว้ประจำใจ จะเอาไปใช้ ประโยชน์ได้มาก

เริ่มต้นก็ใช้เตือนตัวเอง และตรวจสอบประจำวัน ช่วยให้เรามีการ วัดผลการดำเนินชีวิต ชนิดที่เรียกว่าประจำวันเลย ไม่ต้องรอวัดผลกัน เป็นเดือน เป็นปี บัญชีไม่ต้องรอช้า บางทีเราจะบัญชีต้องรอตั้ง เดือน แต่ถ้าจำคาถานี้ได้ ท่างบัญชีแต่ละวันเลย

ก่อนนอนก็พิจารณาว่า วันนี้จะผ่านไปแล้ว พระท่านสอนว่า "เวลา แต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อยต้องให้ได้อะไรบ้าง" เราได้ บ้างหรือเปล่า บางท่านก็คิดว่า วันนี้ได้ถึง ๑๐๐ เหรียญไหม คิดในทาง ได้เงินได้ทอง ได้วัตถุ ก็ถูกขั้นหนึ่ง

แต่นอกจากได้เงินได้ทอง ต้องดูว่าได้การได้งาน ได้ทำประโยชน์ แก่ชีวิต แก่สังคม ได้ทำการพัฒนาตัวเอง ได้พัฒนาจิตใจจนถึงพัฒนา ปัญญาบ้างหรือไม่ มองให้ลึกลงไป ต้องมองทุกชั้น อย่ามองแค่วัตถุเท่านั้น

ชั้นที่สำคัญคือ ต้องมองลึกเข้าไปถึงในใจของเราเองว่าทำอะไร บ้างไหม ได้คุณธรรมเพิ่มขึ้นบ้างไหม

ถ้าไม่ได้คุณธรรม ก็ให้ได้ภาวะจิตที่มีความโปร่งโล่ง จิตใจของเรา มีความสดชื่น ร่าเริง ผ่องใสได้บ้างไหม

อย่างน้อยพัฒนาจิตใจให้ได้ภาวะนี้ คือ ปลอดโปร่ง โล่งใจ มีความอímใจ ปลื้มใจ สดใส แซ่่มชื่น เบิกบานใจ ที่ทางพระท่านว่า ได้ปิติ และปราโมทย์ ถ้าได้อย่างนี้ อย่างน้อยก็มีสุขภาพจิตดีแล้ว

ฉะนั้นจึงบอกว่า ก่อนจะนอนหลับไปในแต่ละวัน ต้องให้ได้บ้าง ถ้าไม่ได้ทางวัตถุ อย่างน้อยทางจิตใจต้องให้ได้ เพราะอะไร

เราแสวงหาทรัพย์สินเงินทองมานี้ เพื่ออะไร เรามักบอกว่าเพื่อความ สุข แต่คนจำนวนมากหาเงิน หาทอง หาเกียรติยศ หาอำนาจมาได้มากมาย แต่ไม่ได้ความสุขเลย สิ่งที่เป็นจุดหมายแท้จริง กลับถูกทอดทิ้งละเลยเข้าไปเสีย

เพราะฉะนั้นอย่าลืม เราจะต้องตรวจสอบว่า ในใจของเรามีได้ไหม ความสุข ความสงบผ่องใส ถ้าได้ เราก็สามารถพูดกับตัวเองด้วยความภูมิใจว่า วันนี้เราได้แล้ว

ฉะนั้น ไม่ว่าจะยุ่งวุ่นวายกับการงานอย่างไร จะติดขัดยุ่งยากอย่างไรก็ตาม ต้องให้ได้ภาวะแห่งความสุขสงบของจิตใจเป็นอย่างน้อย ต้องสามารถทำใจให้แจ่มใส สามารถยิ้มกับผู้อื่นได้บ้าง

ก่อนนอนก็ลองสำรวจตรวจสอบตัวเองว่า เอ้อ วันนี้เราได้ยิ้มสักครั้งหนึ่งก็ยังดี ไม่ใช่ว่าหน้าบึ้ง หน้านี้ว้คิ้วขมวด เคร่งเครียดทั้งวัน อย่างนั้นไม่ไหว แสดงว่าไม่ได้อะไรเลย

พอคิดขึ้นมาว่า วันนี้จะนอนแล้ว ต้องตรวจสอบตัวเองหน่อย นี่ก็ขึ้นได้ว่า วันนี้ยังไม่ได้ยิ้มเลย ก็ออกจากมุ้งไปยิ้มเสียก่อน ออกไปยิ้มได้สักครั้ง ก็เออละ วันนี้ยิ้มแล้ว นอนได้ละ แล้วหลับไปกับการยิ้มเสียด้วย ท่านพยายามสอนเราไว้ ญาติโยมต้องพยายามปฏิบัติให้ได้

เมื่อก็บอกแล้วว่า ท่านสอนไม่ใช่แค่แต่ละวัน แต่สอนถึงขั้นที่ว่า
ขณะแต่ละขณะอย่าให้ล่วงไปเปล่า พระพุทธเจ้าตรัส (ฐ. ๓. ๒๕/๓๒/๕๗) ว่า

ขณฺโณ โว มา อฺปจฺจกา

เวลาแต่ละขณะอย่าได้ล่วงท่านไปเสีย คือเวลาแม้แต่ขณะเดียว
อย่าให้ผ่านข้ามเราไป ต้องทันมัน เอาจากมันให้ได้

นี่คือทุกขณะเลยทีเดียว ไม่ใช่แค่แต่ละวัน

ไม่ใช่แค่นั้น คำว่า “ขณะ” ของท่านนี้ เป็นสำนวนภาษาอย่างหนึ่ง
หมายถึง กาลเวลา สถานการณ์ แม้แต่สภาพชีวิตดี ที่เป็นโอกาส ที่เอื้อ
อำนวยต่อการเพียรพยายามทำการให้สำเร็จลุลุลุดหมาย เช่น ในยุคสมัย
ที่เกิดมีพระศาสนาประกาศธรรม ในยามบ้านเมืองดี คราวทำมาค้าขึ้น
หรือเป็นคนที่เกิดมาดีมีร่างกายสมบูรณ์ ไม่ทุพพิกขตาบอด หรือยาม
มีสุขภาพสมบูรณ์ดี ฯลฯ ก็ปฏิบัติการใช้ได้ประโยชน์สูงสุดจาก “ขณะ”
นั้นๆ ไม่ปล่อยโอกาสให้เสียไปเปล่า

อนิจจังข้อเดียว ก็สอนเราถึง ๓ ชั้น

หลักอนิจจังท่านสอนไว้มุ่งตรงนี้ คือให้ไม่ประมาท ที่ต้องไม่
ประมาทนั้น ก็โยงกับหลักความจริงที่ว่า การที่สิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลง
ไปนั้น มันไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเลื่อนลอย แต่

๑. ชีวิตและกิจการของเราก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย และ
๒. มันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย

เมื่อมันเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัย เราก็มีทางที่จะแก้ไขจัดการให้
ได้ โดยมองดูรู้ทันเหตุปัจจัยของมัน

ที่ว่านี้หมายความว่า เมื่อเปลี่ยนแปลงไปนั้น สิ่งทั้งหลายจะเปลี่ยน
ไปในทางเลื่อม หรือเปลี่ยนไปในทางเจริญ ก็ได้ แล้วแต่เหตุปัจจัย

เราต้องการอะไรล่ะ? ถ้าเราต้องการความเจริญ เราก็ต้องทำเหตุปัจจัยของความเจริญ ถ้าเราไม่ต้องการความเสื่อม เราก็ต้องหลีกเลี่ยงละเลิก หรือกำจัดเหตุปัจจัยของความเสื่อม เราทำหรือจัดการกับเหตุปัจจัยอย่างไร มันก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น หน้าที่ของเราที่ไม่ประมาทก็คือ ศึกษามันให้รู้เหตุปัจจัยของความเสื่อม แล้วก็ละเลิกกำจัดเหตุปัจจัยความเสื่อมนั้นเสีย และอันใดเป็นเหตุปัจจัยของความเจริญ เราก็ทำอันนั้น ถ้ามีปัญหาทำอย่างนี้ เราก็จะได้รับผลสำเร็จที่ต้องการ คือการพัฒนาหรือการเจริญขึ้น

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจว่า หลักอนิจจังนี้ ท่านไม่ได้สอนให้เราอ้อมงอเต้า รออยู่เฉยๆ แต่ท่านสอนเพื่อให้เราไม่ประมาท และให้ทำให้ถูกต้อง คือให้ทำตรงเหตุปัจจัย นี่คือหลักที่สำคัญอย่างยิ่ง

ฉะนั้น ผู้ที่จะได้ประโยชน์จากหลักอนิจจังนี้ ต้องทำให้ได้ ๓ ชั้น คือ

๑. มีความไม่ประมาท เร่งทำกิจที่ควรทำ
๒. ทำตามเหตุปัจจัย และแก้ไขปัญหาที่เหตุปัจจัย
๓. อยู่ด้วยปัญญาที่ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง โล่งเบา และปล่อยวาง ไม่บีบคั้นตนเอง

คนที่ทำด้วยความรู้เข้าใจถึงสัจธรรม อย่างที่พูดกันว่ารู้เท่าทันความจริงนั้น ใจจะมีปัญญากำกับ ไม่ถูกความยึดติดบีบคั้น จะทำอะไรก็ทำด้วยใจที่โปร่งโล่ง และทำได้ผลดี ทั้งใจก็สบาย และงานก็สำเร็จด้วย

ข้อ ๑. ทำให้กระตือรือร้น มีชีวิตชีวา และชีวิตมีคุณค่า

ข้อ ๒. ทำให้ทำการอะไร ก็สำเร็จ

ข้อ ๓. ทำให้จิตใจโล่งสบายผ่องใส มีความสุข

แต่คนที่ไม่เป็น ไม่รู้จักใช้หลักอนิจจัง บางคนทำใจได้ ใจสบาย แต่งานไม่สำเร็จ ก็เสื่อม เพราะว่าปล่อยวาง แล้วกลายเป็นปล่อยปละเลย พอปล่อยปละเลย ก็คือประมาท กลายเป็นเสียเลย ปฏิบัติผิดหลักพุทธศาสนา

ต้องระวัง **ปล่อยวาง** กับ **ปล่อยปละเลย** เป็นคนละอย่าง

ปล่อยวาง คือใจเป็นอิสระ นี่ดี

แต่ **ปล่อยปละเลย** คือประมาท นี่ร้ายที่สุด

ท่านให้ปล่อยวางทางใจ แต่เรื่องงานอะไรที่ต้องทำนี้ หยุดไม่ได้ ต้องทำ มีปัญหา ต้องแก้ ทั้งแก้ด้วยความไม่ประมาท และแก้ให้ตรง เหตุปัจจัย แล้วจะได้ทั้งสองอย่าง ดังที่ว่า:

ปัญหาก็กแก้ได้ ใจก็สบายด้วย *หรือ* งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข

คนบางพวกมีความไม่ประมาท เพียรพยายามจริงจัง แต่จิตใจเต็มไปด้วยความเครียด ความยึดมั่น ความวุ่นวายใจ เดือดร้อนใจ ทำงานก้าวหน้าไปได้ ไม่ประมาท แต่ใจมีความทุกข์ เครียดมาก นี่เสียไปด้านหนึ่ง

สำหรับพุทธศาสนิกชน ต้องได้ทั้งสองอย่าง ทั้งความเพียรพยายามความเจริญก้าวหน้า ก็ได้ด้วยความไม่ประมาท และความสบายใจที่เป็นอยู่และทำงานด้วยจิตใจ โล่ง โปร่ง เบา ก็ได้ด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันความจริงของธรรม

แถมด้วยข้อสาม คือทำได้ผล งานสำเร็จ เพราะทำตรงกับเหตุปัจจัย

อันนี้เป็นคติจากอนิจจัง

ทุกซ์ที่อยู่ตามธรรมชาติของมัน อย่าเอาเข้ามาบีบคั้นให้เป็นทุกซ์ของเรา

๒. ต่อไป คติจาก **ทุกซ์** ก็สัมพันธ์กับอนิจจังนั้นแหละ ทุกซ์นี้ท่านอธิบายว่า สิ่งทั้งหลายนั้น คงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ มันถูกเหตุปัจจัยบีบคั้น สิ่งทั้งหลายอยู่ด้วยเหตุปัจจัยมากมายหลายอย่าง เป็นธรรมดาว่าเหตุปัจจัยต่างๆ ก็ย่อมขัดแย้งกัน สิ่งทั้งหลายที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย จึงถูกบีบคั้นให้คงอยู่อย่างเดิมไม่ได้

เหมือนกับที่เราเห็นได้ทั่วไปแม้แต่ผิวๆ เฝินๆ ว่า เมื่อสิ่งทั้งหลายแต่ละอย่างเปลี่ยนแปลงไป ก็เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ไม่มีอะไรที่จะคงทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไป

ภาวะที่คงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เพราะมีความบีบคั้นกดดันด้วยปัจจัยต่างๆ ที่ขัดแย้งนี้ เรียกว่าทุกซ์ สิ่งทั้งหลายมีสภาพนี้เสมอทั้งหมด

ที่นี้ ทุกซ์นั้นเป็นสภาพของสิ่งทั้งหลาย เป็นลักษณะตามธรรมดาเป็นธรรมชาติ เหมือนกับที่เรามาอยู่ในโบสถ์วัดไทย LA สิ่งทั้งหลายที่ญาติโยมพบเห็นอยู่ มันก็เป็นทุกซ์ทั้งนั้น มันคงสภาพเดิมไม่ได้ มันต้องเปลี่ยนแปลงไป ไม่ช้าไม่นานเท่าไร มันก็เก่า ก็พัง ก็หมดไป

แต่ที่จะเกี่ยวข้องกับเรา ก็คือ ในเมื่อทุกซ์มันเป็นธรรมชาติของมันอยู่ภายนอก เราจะปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติของมันได้ไหม อย่าให้มันมาเป็นทุกซ์ในใจเรา คืออย่าไปเก็บไปยึดฉวยเอาเข้ามาบีบคั้นใจของเรา เออ ตอนนี่สิ ที่มันยาก

จุดพลาดก็คือ ทุกซ์ในธรรมชาติข้างนอกนี้ มันไม่อยู่แต่ข้างนอก มันกลับมาเป็นทุกซ์ในใจของเราด้วย ตอนนี่แหละคือข้อเสีย

ที่นี้ ทำไมทุกขังธรรมดา จึงมาเกิดเป็นทุกขังในใจของเรา เพราะอะไร ก็เพราะเกิดความขัดแย้งกันระหว่างกระแส ๒ กระแส

กระแสที่ ๑. คือกระแสทุกขังที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย หรือเรียกว่ากระแสความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติ อันนี้เป็นกระแสหลัก ซึ่งเป็นความจริงตามธรรมดาของมันอยู่ภายนอก

กระแสที่ ๒. คือกระแสความอยาก ที่เกิดขึ้นในใจของเรา ซึ่งอยากให้สิ่งนี้เป็นอย่างโน้น อยากให้สิ่งโน้นเป็นอย่างนี้ หรืออยากไม่ให้เป็นอย่างโน้น อยากไม่ให้เป็นอย่างนี้

เมื่อสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง มันจะต้องเป็นอย่างโน้นตามเหตุปัจจัยของมัน เราก็อยากไม่ให้เป็นอย่างโน้น หรืออยากให้เป็นอย่างอื่น สิ่งที่เราอยากให้เป็น มันไม่เป็น แต่ที่ไม่อยากให้เป็น มันก็เป็น

ถึงตอนนี้ กระแสสองกระแสนี้ก็ขัดกัน คือเกิดความขัดแย้งระหว่างกระแสความเป็นไปของเหตุปัจจัยตามธรรมชาติ กับกระแสความอยากในใจของเรา ตรงนี้แหละเป็นต้นเหตุของความทุกข์

เรามีกระแสความอยากไปทางหนึ่ง แต่กระแสความเป็นไปของเหตุปัจจัยภายนอกไปอีกทางหนึ่ง มันขัดแย้งและสวนทางกัน ขอให้พิจารณาว่ากระแสไหนจะชนะ

ทุกคนก็ต้องตอบว่า กระแสความเป็นไปแห่งเหตุปัจจัยตามธรรมชาติชนะ เพราะมันเป็นกฎธรรมชาติ กระแสความอยากของเราเป็นหลักอะไรไม่ได้ เราอยากให้เป็นอย่างโน้น อยากให้เป็นอย่างนี้ เป็นเพียงกระแสที่สร้างขึ้นมากในใจของเรา ไม่มีจริง

แต่เมื่อเราไม่รู้ ไม่เข้าใจ ปฏิบัติไม่ถูก เราก็เอากระแสความอยากของเราตั้งขึ้นมาให้แรง แต่ยิ่งแรงเท่าไร มันก็ยิ่งต้าน ยิ่งขัดแย้งกับกระแสความเป็นไปของธรรมชาติหนักเข้าเท่านั้น และความขัดแย้งนั้นก็ยิ่งบีบคั้นใจเราแรงหนักขึ้น

เมื่อกระแสดความอยากของเราแพ้ เพราะมันไม่เป็นไปตามที่ใจเราอยาก เราอยากให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มันก็ไม่เป็น มันกลับเป็นไปตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ก็ฝืนใจเรา

เหมือนกับว่ากระแสดความเป็นไปของเหตุปัจจัยตามธรรมชาตินั้น มาบีบกระแสดความอยากของเรา ก็เลยบีบใจเราให้เครียด คับแค้น โศก เศร้า กระวนกระวาย หม่นหมอง คือมีความทุกข์นั่นเอง นี่คือการปฏิบัติที่ผิด

ส่วนผู้ที่ปฏิบัติถูกต้อง ก็รู้เท่าทันว่า สิ่งทั้งหลายมันจะไม่เป็นไปตามความอยากของเราเป็นอันขาด แต่มันจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยตามธรรมชาติของธรรมชาติ

เมื่อมันเป็นไปตามธรรมชาติของธรรมชาติ เราก็ได้หลักอย่างเดียว กับที่พูดเมื่อกี้ คือเราจะต้องเรียนรู้เหตุปัจจัยของมัน แล้วก็มองตามเหตุปัจจัย และจะต้องทำให้ตรงเหตุปัจจัย

เริ่มต้น เราจะต้องมองตามเหตุปัจจัย เมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้น เราอยากให้เป็นอย่างไร ก็กำหนดความต้องการของเราไว้ แล้วไปดูเหตุปัจจัย เมื่อรู้ว่า ถ้าจะให้มันเป็นไปตามที่เราต้องการ จะต้องกันหรือกำจัดเหตุปัจจัยอะไร และต้องทำเหตุปัจจัยอะไรแล้ว เราก็จัดการที่เหตุปัจจัยตามที่เราเห็นว่าดีที่สุดได้แค่ไหน ก็แค่นั้น

ถ้ามันไม่เป็นตามนั้น เราก็ตระหนักว่า เรารู้หรือทำเหตุปัจจัยไม่พอ หรือเหตุปัจจัยบางอย่างมันสุดวิสัยของเรา รู้อย่างนั้นแล้ว ก็วางใจได้ ไม่ปล่อยให้ความอยากเข้ามาครอบงำจิต และไม่มัวติดอยู่กับความยึดมั่นของตัว แล้วก็ศึกษาเหตุปัจจัย เพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ ก็มีความสุขมากขึ้น แล้วก็อยู่ในโลกอย่างได้ผล ประสบความสำเร็จด้วย

เป็นอันว่า โดยสาระสำคัญ หลักทุกข้อสอนให้รู้เท่าทันกระแส ๒
กระแส คือกระแสความเป็นไปของเหตุปัจจัยตามธรรมดาธรรมชาติ กับ
กระแสความอยากในใจที่เราสร้างขึ้น

อย่าให้เจ้าสองกระแสนี้ต้องมาบีบคั้นกันและกัน ซึ่งเราจะต้องแพ้
มันแน่ๆ และเราก็จะเกิดความทุกข์ แล้วทุกข์ที่มีตามธรรมดาของธรรมชาติ
ก็จะมาเกิดเป็นทุกข์ในใจของเรา

แต่ถ้าเราวางใจและทำด้วยความรู้เท่าทัน เจ้าความทุกข์ตาม
ธรรมดาของธรรมชาติ ก็จะอยู่ข้างนอกไปตามธรรมดาของมัน มันจะไม่
กลายมาเป็นความทุกข์ในใจของเรา เราก็หมดปัญหา

อันนี้เป็นคติจากทุกขัง

ดูฟังไม่เป็น จะเกิดปัญหา

เพราะอึดตาเกิดขึ้นมากกระทบกระเทือน

๓. ต่อไปคติจาก **อนัตตา** มีหลายชั้นหลายระดับ สำหรับชีวิต
ประจำวันนี่ เอาแค่ระดับต้นๆ ก่อน

ระดับต้นๆ เป็นอย่างไร คือเกี่ยวกับความยึดมั่นในตัวตน

คนเรานี่ทุกคนต้องยอมรับว่า เมื่อเป็นปุถุชน ก็ย่อมมีความยึด
มั่นในตัวตน แต่ตัวตนของเรานี้มันขัดขวางความรู้ความเจริญของตัวเรา
เอง เริ่มตั้งแต่การรับรู้ ดูเห็นสิ่งต่างๆ ก็เจอปัญหา

เราอยู่ในชีวิตประจำวันนี่ ชีวิตของเราคืออะไร วันหนึ่งๆ ชีวิตของ
เราก็คือการได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส ได้สัมผัสสิ่งโน้นสิ่งนี้ ได้รู้
อารมณ์ด้วยใจ แล้วก็มีความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ รัก โกรธเกลียด อะไร
ต่างๆ แต่ละวันๆ เราก็ยุ่งอยู่แค่นี้แหละ

เดี๋ยวเข้ามาทางตา เดี่ยวเข้ามาทางหู เดี่ยวเข้ามาทางจมูก เดี่ยวเข้ามาทางปาก แต่ละวัน เราไม่พ้นจากสิ่งเหล่านี้ไปได้

ทีนี้ เรารับรู้อย่างไร การรับรู้ของมนุษย์นั้น ว่าตามหลักพระพุทธศาสนา คือตามธรรม มี ๒ แบบ ได้แก่

๑. รับรู้แบบเรียนรู้ หรือรับรู้ตามความเป็นจริง

๒. รับรู้แบบยินดี ยินร้าย

สองอย่างนี้ต่างกันอย่างไร ลองพิจารณาดู

ธรรมดาว่า สิ่งทั้งหลาย ที่เข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา มันไม่มาเปล่าๆ แต่มันมาพร้อมกับคุณสมบัติที่น่าชอบใจและไม่น่าชอบใจของมัน พอมันผ่านเข้าตา หู ฯลฯ ของเราเท่านั้นแหละ คุณสมบัติของมันนั้น ก็แสดงตัวกระทบเราทันที

คุณสมบัติของมันนี้ ก็สัมพันธ์กับตัวเรานั่นเอง คือ ทำให้เกิดความรู้สึกถูกใจ กับไม่ถูกใจ ถ้าพ้นจากนี้ ก็เฉยๆ เฟลินๆ

สิ่งทั้งหลายที่เราได้เห็น ก็ตาม ได้ยิน ก็ตาม จึงเกิดมีผลกระทบต่อชีวิตจิตใจของเรา

พอเข้ามาแล้ว ความสวยงาม ถูกตาถูกใจ ไม่ถูกตาไม่ถูกใจ ความน่าเกลียดน่าชัง ความไพเราะ ไม่ไพเราะ ความอร่อย ไม่อร่อย เป็นต้นนี้ ก็กระทบตัวเรา พอกระทบตัวเราแล้ว เราก็มีปฏิกิริยา

สิ่งไหนที่ถูกใจ เราก็ชอบ ทางพระเรียกว่า ยินดี ถ้าสิ่งไหนไม่ถูกใจ เราก็ไม่ชอบ เรียกว่า ชัง หรือยินร้าย

มนุษย์เราคนหนึ่งๆ นี้ ดำเนินชีวิตอยู่ไปแต่ละวัน เต็มไปด้วยความยินดี-ยินร้าย และความชอบ-ชัง เกิดขึ้นตลอดเวลา

ถ้าเรายินดีหรือชอบ เราก็คิดไปทางหนึ่ง เช่นว่า จะเอา จะได้ ทำ
อย่างไรจะได้มา เป็นต้น ถ้าไม่ถูกใจ เกิดความยินร้าย ชังมันขึ้นมา เราก็
คิดไปอีกทางหนึ่งว่า ทำอย่างไรจะพันมันไปเสีย ทำอย่างไรจะทำลายมัน
ได้ อย่างนี้เป็นต้น คิดไปต่างๆ ทางพระเรียกว่า **คิดปรุงแต่ง**

ที่นี้ พอเรามีความยินดี-ยินร้ายขึ้นมา ก็จะมีตัวตนขึ้นมารับ ว่ามัน
ถูกใจเรา เราชอบ มันไม่ถูกใจเรา เราเกลียดมัน

พอมีตัวเราขึ้นมารับกระทบ มาเป็นเจ้าของเรื่องแล้ว จากนั้นปัญหา
ก็เกิดขึ้น คือมีตัวตน ที่จะได้ จะเอา จะเสีย จะทำลาย อะไรต่างๆ มาก
มาย แล้วปัญหาทั้งหลายก็ตามมา

นี่เป็นการรับรู้แบบที่หนึ่ง ที่เราสะสมกันมาตั้งแต่เกิด ทำกันมา
อย่างนี้จนเป็นความเคยชิน แล้วก็ก่อให้เกิดปัญหาแก่ตัวเราอยู่เรื่อยๆ

ดูฟังด้วยปัญญา อตตะไม่มา ปัญหาหายไป

ที่นี้ การรับรู้แบบที่สอง คือการรับรู้ตามเป็นจริง ที่เรียกว่าเป็น
การ **เรียนรู้**

การรับรู้แบบเรียนรู้นี้ ก็คือว่า อะไรเข้ามา ถ้ามันไม่เกี่ยวกับการที่เรา
จะต้องปฏิบัติ หรือจะเอามาพัฒนาชีวิตของเรา ก็ทำอย่างที่ท่านเรียกว่า
เห็น ก็แค่เห็น ได้ยิน ก็แค่ได้ยิน ไม่รับเข้ามากระทบตัวตน ไม่ไปยินดี
ยินร้าย เอาแค่รู้ตามที่มันเป็น และรับรู้โดยมีสติ คือแค่เก็บมันเอาไว้เป็น
ข้อมูลสำหรับใช้ประโยชน์ต่อไป พูดสั้นๆ ว่าเป็นความรู้ และเป็นข้อมูล
สำหรับสติ ที่จะเอาไปใช้ประโยชน์

ถ้ารับรู้อย่างนี้ เราก็ได้อย่างเดียว และสบายด้วย ไม่มีปัญหา

ถ้าเป็นเรื่องที่เราจะต้องเกี่ยวข้อง ก็พิจารณาไปตามเหตุปัจจัย ว่านี่คืออะไร เกิดขึ้นอย่างไร เป็นมาอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง แล้วก็ทำไปด้วยปัญญาให้ตรงเหตุปัจจัยนั้นๆ ไม่มีความยินดีหรือยินร้ายเกิดขึ้น ถ้าปฏิบัติอย่างนี้ ก็ไม่เกิดปัญหา และจะเป็นไปในทางแก้ปัญหา

ตัวอย่างหนึ่งที่ยกให้ฟังบ่อยๆ ให้เห็นว่า วิธีมองแบบที่หนึ่ง กับแบบที่สอง หรือรับรู้อย่างที่หนึ่ง กับอย่างที่สอง ต่างกันอย่างไร

เช่นว่า นักเรียนสองคนรักกัน เป็นเพื่อนกัน เห็นกันมาทุกวัน ตามปกติ เวลาพบกัน ก็ทักทายปราศรัยยิ้มแย้มเข้าหากัน จับมือจับไม้อยู่มาวันหนึ่ง ที่โรงเรียน คนหนึ่งมาก่อน อีกคนหนึ่งมาทีหลัง คนแรกคุณ ก. ยิ้มให้ ทักทาย แต่คุณ ข. ไม่ยิ้มด้วย ไม่ทักทายด้วย หน้าบึ้งเอาแล้วสิ

ถ้ารับรู้แบบที่หนึ่ง คือรับรู้แบบยินดี-ยินร้าย ก็จะเป็นการรับรู้แบบกระทบตัวตน คุณ ก. ก็รู้สึกขึ้นมาเลย ว่า เอ๊ะ เพื่อนเราทำไมทำอย่างนี้ เรายิ้มด้วย ทำไมไม่ยิ้มตอบ ภาพหน้าตาที่ไม่ยิ้มแย้ม บึ้ง อាកารที่ไม่ทักทายตอบ ไม่พูดตอบ เป็นสิ่งที่ไม่ชอบใจ คุณ ก. เกิดความยินร้ายขึ้นมาแล้ว เกิดตัวตน เรา-เขา ขึ้นมากระทบกันแล้ว เอ๊ะ ยายนี่นายนี้ มันยังไ้กับเรา มันโกรธเราหรือ เอาซิ เธอโกรธได้ ฉันก็โกรธเป็นเหมือนกัน ฉันก็โกรธบ้างซิ

นี่คือตัวเรา-ตัวเขาเกิดขึ้น แล้วก็เกิดปัญหาตามมา อาจจะโกรธกันเลย จากเห็นกันแค่นั้น บึ้งนิดเดียว เลยโกรธกันไปทั้งวัน หรืออาจจะเป็นเดือน หรืออย่างหนัก อาจจะเปลี่ยนกลายเป็นศัตรูไปเลย

แต่ถ้ารับรู้แบบเรียนรู้ รู้ตามที่มีมันเป็น เช่นมองที่เหตุปัจจัย เขาจะมองอีกแบบหนึ่ง คือ

พอเห็นเพื่อนเดินมา คุณ ก. ยิ้มไป แต่คุณ ข. ไม่ยิ้มมา คุณ ก. ทักทายด้วย คุณ ข. ไม่ยอมทักทายตอบ คุณ ก. ก็มองออกไปโดยใช้ปัญญาวา เอ๊ะ เพื่อนของเราวันนี้ ทำไมไม่ยิ้มตอบ เขาคงมีปัญหาไม่สบายใจ เขาอาจไม่มีเงินใช้ อาจจะมีเรื่องอะไรมาที่บ้าน อาจจะถูกคุณพ่อคุณแม่ดู หรือมีความคับข้องใจอะไรบางอย่าง

เออ เราควรจะถามเขา ว่าเขามีปัญหาอะไร ลองดูท่าที ถ้าเหมาะก็จะเข้าไปถาม พอได้โอกาส ก็เข้าไปไต่ถามแบบเห็นอกเห็นใจว่า เพื่อนมีทุกข์ร้อน หรือไม่สบายใจ หรือเป็นอย่างไร ก็สอบถามกันไป ถ้ายังไม่ได้โอกาส ก็รอเวลาไปก่อน

ถ้ามองโดยใช้ปัญญาอย่างนี้ (ศัพท์พระเรียกว่า “โยนิโสมนสิการ”) ความรู้สึกกระทบตัวตนก็ไม่มี ความโกรธ ความเกลียดไม่มี ความขุ่นมัว ความเศร้าหมองใจ เดือดร้อนใจ ก็ไม่มี มีแต่ความสงสาร เห็นใจ หรือแค่ไตร่ตรอง นี่คือการมองที่ถูกต้อง

จากเรื่องเดียวกัน คนมองสองแบบต่างกันไปเลย ถ้ารับรู้แบบยินดียินร้าย ก็กระทบตัวตน เกิดตัวตนขึ้นมาว่าเป็นเราเป็นเขา ที่กระทบกระทั่ง ขัดแย้งกัน เป็นปัญหาวุ่นวายไปหมด แต่ถ้ารับรู้ด้วยปัญญา มองตามความเป็นจริง ก็นำไปสู่การสืบสาวหาเหตุปัจจัยของเรื่องราวเพื่อจะแก้ไข และได้ความเมตตากรุณาด้วย

พอรู้สึกว่ เอ เขาคงมีเรื่องไม่สบายใจ นี่เราเกิดกรุณาแล้วนะ ใจเราก็สบาย มองไปที่เพื่อนโดยไม่มีตัวเราขึ้นมากระทบ และนอกจากใจเราสบายแล้ว ก็เป็นทางแก้ปัญหาต่อไป เพราะเราอาจจะเข้าไปพูดจาไต่ถามเพื่อหาทางช่วยเขา อันนี้คือเรื่องของ **อนัตตา** ที่นำมาใช้ประโยชน์ในระดับหนึ่ง

ถ้าเราดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ในระดับการรับรู้ให้เป็นการมองตามเป็นจริง พิจารณาไปตามเหตุปัจจัย ไม่รับรู้แบบกระทบกระทั่งตัวตนที่เป็นช่องทางของการยินดียินร้าย แล้วมีตัวตนเราเขาขึ้นมากระทบกระทั่งบีบกระแทก เราจะมีชีวิตที่ผาสุกเป็นอย่างมาก ไม่มีเรื่องมีราวมากมายอย่างที่ปัญหาคันอยู่ในปัจจุบัน

คนที่ไม่ได้เรียนรู้ มีตัวตนเราเขาขึ้นมากระทบกระทั่งบีบกระแทก เพราะมองอะไรๆ แค่นิด-หน่อยๆ ชอบใจ-ไม่ชอบใจ จึงกระทบโน่นกระทบนี่ วันหนึ่งไม่รู้ว่าตัวตนเกิดขึ้นมาให้ถูกกระทบกระทั่งเท่าไร แล้วก็วนว่ายเดือดร้อน ทั้งก่อปัญหาให้ตัวเองช่นช้องเป็นทุกข์ และสร้างปัญหาระหว่างกัน กับทั้งสะสมปัญหาเก่าซึ่งแก้ไม่ได้ให้ยิ่งซับซ้อน

ไตรลักษณ์สอนเราให้อยู่ด้วยปัญญา ปัญหาที่แก้ได้ จิตใจก็สุขสบายโล่งเบา

ฉะนั้น ในการที่จะแก้ปัญหาของโลก ของชีวิต ของสังคม จะเอาตัวของเราเป็นหลักในการแก้ปัญหาไม่ได้ ต้องเอาความจริงที่มองเห็นด้วยปัญญา เอาความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เอาสติปัญญาเข้ามาแก้

ถ้าเมื่อไรเราพิจารณาปัญหาคับด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่มีตัวตนเข้ามาเกี่ยวข้อง มองตามเหตุปัจจัยล้วนๆ เมื่อนั้นปัญญาจะเห็นแจ้งความจริงและแก้ปัญหาได้

ขอสรุปว่า ทั้งสามหลัก คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา จะไปรวมกันประสานกับหลักเดียวคือ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

๑. อนัตตา ไม่มีตัวตนเข้ามากระทบ ก็เพราะเรามองตามเหตุปัจจัย

๒. ทุกข์ ที่ไม่เกิดเป็นปัญหาแก่เรา ก็เพราะว่าเรามองตาม กระแสความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่เอากระแสความอยากของเราไป ชัดแย้งให้เกิดความบีบคั้น และ

๓. อนิจจัง ก็ให้เรามองเห็นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่เสื่อม และเจริญนั้น เป็นไปตามเหตุปัจจัย

จากการมองตามเหตุปัจจัยนี้ จะทำให้เราจัดการกับปัญหาได้อย่าง พอดี และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง

อย่างทีบอกเมื่อีกี้ว่า ตัวเราเองก็ไม่มีปัญหา เพราะปัญญาที่รู้เท่า ทัน มองตามความเป็นจริง ทำให้จิตใจโปร่งโล่งเบาสบาย พร้อมกันนั้นก็ สามารถทำประโยชน์แก่ผู้อื่น แก้ไขปัญหาส่วนรวมของสังคมได้อย่างถูก ต้องด้วย

ขอให้วิเคราะห์ดูเถิด ปัญหาส่วนรวมของสังคมก็ตาม ปัญหาชีวิต ก็ตาม ที่แก้กันไม่ได้นั้น ก็มาจากเรื่องนี้ คือการไม่รู้จักนำเอาหลัก อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา มาใช้อย่างถูกต้อง

ถ้าเมื่อไรเราเข้าใจและใช้หลักไตรลักษณ์อย่างถูกต้อง เราจะแก้ ปัญหาชีวิต และช่วยกันแก้ปัญหาสังคมได้สำเร็จ

เวลานี้คนกำลังมีความยึดมั่น เต็มไปด้วยตัวตน และพวกตน ฝ่ายตน ฝ่ายเขา แกกกับข้า พวกมันกับพวกเรา พอมีเจ้าสองตัวนี้แล้ว ปัญญาที่จะเอามาพิจารณาความจริง ก็เอนเอียงไปหมด จึงไม่สามารถ เข้าถึงความจริงได้ และปัญหาก็เกิดขึ้น

ฉะนั้น ขอให้ใช้หลักไตรลักษณ์นี้ให้เป็นประโยชน์

เอาละ ไตรลักษณ์จะขอผ่านไป สองหมวดแล้ว ญาติโยมทนฟัง อีกหมวดหนึ่ง เหลือไตรเดียว คือ ไตรสิกขา

ไตร. ที่ ต้องทำ

ไตรสิกขา เริ่มด้วยศีลที่เป็นหลักประกันของสังคม

ไตรสิกขา คือ หลักการศึกษาแบบพุทธ หรือการศึกษาแบบ
ธรรมชาติ ญาติโยมก็รู้กันอยู่แล้วว่า ไตรสิกขามีอะไรบ้าง

๑. ศีล

๒. สมาธิ

๓. ปัญญา

ศีล คืออะไร? ในขั้นพื้นฐาน ศีลก็คือการดำเนินชีวิตโดยมีพฤติกรรม
ที่ถูกต้อง ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่การ
ดู การฟัง การกินอยู่ บริโภค ทำอาชีพการงาน ดังนั้น ศีลจึงมีหลายด้าน

ในที่นี้จะพูดถึงศีลพื้นฐานในการอยู่ร่วมสังคม คือการสัมพันธ์กับ
เพื่อนมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่เบียดเบียนกัน
ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใครๆ โดยเฉพาะในขั้นพื้นฐาน ซึ่งมี ๕ ข้อ
เรียกและรู้จักกันดี คือ ศีล ๕

๑. เว้นปาณาติบาต คือ เว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายร่างกาย
ทำลายชีวิตกัน

๒. เว้นอทินนาทาน คือ เว้นจากการเบียดเบียนกันในด้าน
ทรัพย์สิน

๓. เว้นกาเมสุมิจนจาร คือ เว้นจากการเบียดเบียนล่วงละเมิดกันในเรื่องคู่ครอง ของรัก ของหวง

๔. เว้นมฺสาวาท คือ ไม่เบียดเบียนกันด้วยการใช้วาจาหลอกลวง ตัดรอนประโยชน์ของกันและกัน

๕. เว้นสุราเมรัย คือ ไม่เบียดเบียนความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม เช่นไม่ทำตนให้เป็นที่น่าหวาดระแวง ที่จะทำให้อื่นเกิดความหวาดหวั่นว่า เมื่อเรามีเมามาไม่มีสติ อาจจะทำอะไรที่ให้เกิดความเดือดร้อนเช่นอุบัติเหตุขึ้นมา ไว้วางใจไม่ได้

รวมความว่า ศีล ก็คือ การดำเนินชีวิตเป็นอยู่ที่ปราศจากการเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น สาระอยู่ที่นี้ พร้อมทั้งด้านตรงข้าม คือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมมนุษย์

ศีลขั้นต้น เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นสำคัญ แล้วก็ฝึกกาย วาจา ของตน ให้สุจริต

ต่อจากนั้น ก็ไปสู่ข้อที่สอง คือการฝึกจิตใจของเราให้มีความสงบ อยู่ตัว หนักแน่น มั่นคง ติงาม ผ่องใส เรียกว่า **สมาธิ** หรือศัพท์ทางการเรียกว่า **อิทธิจิตตสิกขา** การฝึกฝนในเรื่องจิตให้ยิ่งขึ้นไป

เรื่องของสมาธิ ก็คือ การมีสภาพจิตที่หนักแน่นมั่นคง มีความสุข ความสงบ มั่นแน่ว เรียกว่าใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน เป็นต้น หมายความว่าไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วุ่นวาย ไม่เดือดร้อนใจ ตลอดจนมีคุณธรรมต่างๆ

ข้อสามคือ **ปัญญา** ได้แก่ความรู้ความเข้าใจเหตุผล รู้เข้าใจความจริงของโลกและชีวิต รู้จักแก้ปัญหา รู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ สร้างสรรค์ทำประโยชน์ทั้งหลาย จนกระทั่งสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของสิ่งทั้งหลาย

สามอย่างนี้เป็นหลักการฝึกฝน หรือการศึกษาพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา

ธรรมที่เรานำมาปฏิบัติกันมากมาย หรือสอนกันเยาะแยะนั้น ไม่ว่าจะอะไร ก็ไม่พ้นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ กับปัญญา แต่วันนี้จะไม่พูดถึงการปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนที่เป็นรายละเอียดของไตรสิกขานั้น เพราะเป็นเรื่องใหญ่เกินเขตเวลา

ให้ชีวิตเป็นไตรสิกขา คือปฏิบัติธรรมตลอดเวลา จะถือว่าเป็นชาวพุทธสมจริง

วันนี้จะพูดรวบรัดในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เราปฏิบัติได้ในแต่ละขณะ ทุกขณะไปเลย

หมายความว่า ในการเป็นอยู่ ทำกิจกรรม หรือมีพฤติกรรมอะไรก็ตาม ตลอดจนการแสดงออกทุกอย่าง เราสามารถบำเพ็ญไตรสิกขา คือการศึกษาที่เป็นการฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้เจริญตงามขึ้นไปได้ทั้งสามด้านพร้อมไปด้วยกันทั้งหมด

เมื่อเราทำไปพร้อมกันสามอย่างนี้ ก็เป็นการฝึกฝนพัฒนาไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน และเราก็ถือว่าปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้เราได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนสมชื่อ

ทำอย่างไรจะได้ปฏิบัติไตรสิกขาพร้อมกันสามอย่าง ไม่ยาก ขอให้รู้จักใช้ อย่างที่บอกแล้วว่าสาระของไตรสิกขานั้น คือ

๑. ศีล อยู่ที่ไม่เบียดเบียน เกื้อกูลกัน
๒. สมาธิ อยู่ที่ทำจิตของตนให้มีคุณธรรม มีความสงบ เข้มแข็ง และมีความสุข
๓. ปัญญา อยู่ที่ความรู้คิด และเข้าใจมองเห็นความจริง

เวลาจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง จะประกอบกิจการอะไรอย่างหนึ่ง หรือจะแสดงออกอะไรอย่างหนึ่ง เราลองสำรวจตรวจดูซิว่าสามด้านนี้ของเราเป็นอย่างไร คือ

หัวใจ การกระทำของเราครั้งนี้ เป็นการกระทำที่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนแก่ใครหรือเปล่า เป็นไปเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือไม่ นี่แง่ที่หนึ่ง คือ **ศีล**

สมอง พร้อมกันนั้น ในการกระทำอันเดียวกันนี้ ในจิตใจของเราเป็นอย่างไร จิตของเรามีความโลภ ความโกรธ ความหลงหรือไม่ เราทำด้วยความรู้สึกเห็นแก่ตัว มุ่งจะได้จะเอา โดยไม่คำนึงถึงถูกผิดหรือว่าใครจะเป็นอย่างไร หรือมีความรู้สึกเกลียดชังใคร จะทำเพื่อปองร้ายหรือประทุษร้ายใครหรือเปล่า หรือว่าเราทำด้วยความมีเมตตากรุณา มีศรัทธาเป็นต้น และสภาพจิตขณะที่ทำนั้นเป็นอย่างไร มีความเดือดร้อน วุ่นวายใจไหม ขุ่นมัว เศร้าหมอง หดหู่ หรือว่ามีความสบายใจ มีความปลื้มปิติอิ่มเอมใจ มีความผ่องใส ร่าเริง สดชื่น เบิกบาน ดุจใจของเรา ในขณะที่ทำกิจกรรมนั้น เป็นอย่างที่ว่าไหม แ่งนี้คือ **สมาธิ**

กายน ในการกระทำอันเดียวกันนั้นแหละ เราดูเข้าใจเหตุผลในการกระทำของเราไหม ว่าที่เราทำนี้ เราทำเพราะอะไร เมื่อทำไปแล้วจะเกิดคุณหรือเกิดโทษอย่างไร เกิดประโยชน์หรือเกิดความเสียหายอย่างไร แล้วเราก็ทำด้วยความรู้ความเข้าใจที่สว่างชัด แ่งนี้คือ **ปัญญา**

เราพิจารณาสามด้านในการกระทำเดียวกัน ทุกท่านจะยอมรับว่าทำได้ เมื่อพิจารณาอย่างนี้ เราก็ฝึกตัวเองทั้งสามด้าน ในการกระทำทุกอย่าง ไตรสิกขาก็ได้หมด จึงอยู่ที่ว่าเราจะปฏิบัติหรือไม่เท่านั้น

บางที่เราไม่เคยคิด เราปล่อยการกระทำต่างๆ ให้ผ่านไปเรื่อยๆ ลอยๆ ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จึงเป็นความประมาทอย่างละเอียด

ถ้าญาติโยมทำตามนี้ ก็จะเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าตลอดเวลา และมีไตรสิกขาที่ฝึกฝนพัฒนาตนเองก้าวหน้าไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นคนที่สมบูรณ์

เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้ จะทำอะไรก็ตาม ในการกระทำทุกอย่างนั้น ให้เราสำรวจตรวจดูตัวเอง มองตัวเอง แล้วเตรียมตัวเองให้พร้อมใน ๓ ด้านนี้ ขอให้การกระทำของเราแต่ละอย่างนั้น

ด้านที่หนึ่ง เป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อเกื้อกูล ช่วยเหลือกันและกัน ไม่เป็นไปเพื่อก่อความเดือดร้อน เบียดเบียน

ด้านที่สอง เป็นการกระทำโดยมีจิตใจที่สงบมั่น พร้อมด้วยคุณธรรม มีความรัก มีเมตตา มีศรัทธา มีความกตัญญู เป็นต้น และทำด้วยความรู้สึกหรือสภาพจิต ที่มีความสุข ปลอดโปร่ง สดชื่น ผ่องใส

ด้านที่สาม เป็นการกระทำด้วยปัญญา รู้เข้าใจเหตุผลในการกระทำของตน รู้คุณ รู้โทษ รู้ประโยชน์และผลที่จะตามมา

เออละ เท่านั้นแหละ การกระทำของเราก็จะมีความสมบูรณ์ในขณะนั้นๆ และตัวเราก็จะพัฒนายิ่งขึ้นไปด้วย การกระทำของเราจะไม่เกิดโทษ จะเกิดแต่คุณประโยชน์

ไตรสิกขานี้ ถ้าขยายความ อาจจะยากและมากมาย ต้องว่ากันตลอดชีวิตเลย แต่ถ้าเอาหลักนี้มาใช้ ทุกท่านปฏิบัติได้ตลอดเวลาทุกขณะนั้นๆ จึงเอาแค่ไตรสิกขาที่ใช้ได้ทุกขณะมาพูด

“สามไตร” สามหลักนี้ พอเลย

๑. ไตรรัตน์ คือ พระรัตนตรัย โดยตั้งต้นจากพุทธคุณสาม
กล่าวคือ ปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ มหากรุณาคุณ
๒. ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา *และ*
๓. ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

เอามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของเราเถิด แล้วเราจะเป็นพุทธ-
ศาสนิกชนที่ดี โดยไม่ต้องเป็นห่วงว่าจะต้องทำอะไรอีกบ้าง และเราก็ได้
ปฏิบัติหน้าที่ ทั้งต่อตนเอง และต่อส่วนรวมไปพร้อมกันเลย

วันนี้ ขออนุโมทนาโยมญาติมิตรทุกท่านที่ได้มานั่งฟัง ซึ่งชักจะ
พูดยาวเกินไป ได้บอกไว้ตอนต้นว่า ควรจะพูดนำ แล้วก็มาสนทนากัน
เลยกลายเป็นพูดเสียคนเดียว

ขอความตั้งใจดีมีกุศลเจตนาของทุกท่าน จงเป็นปัจจัยอภิวารักษา
โยมญาติมิตรทุกท่าน ให้มีความเจริญก้าวหน้า งามงามในการดำเนินชีวิต
ในการประกอบกิจอาชีพการงาน ให้สำเร็จผลตามความมุ่งหมายอันชอบ
ธรรม และมีความร่มเย็นเป็นสุข ในพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยทั่วกันทุกท่าน

